

Alternatieven voor de toekomst van de Belgische ontwikkelingssamenwerking

Finaal rapport

gecoördineerd door¹

Adriana Moreno Cely (hoofdauteur)

Carla Vitantonio

Cesar Escobar

Dirk Lafaut

Hichem Sahli

Jan Cornelis (Nederlandse tekst - een transcriptie van het Engelstalige rapport)

Kintu Mugenyi

Maria Mancilla García

Nathalie Nakabanda

Tom Vanwing

¹ We besloten de namen van de auteurs in alfabetische volgorde te zetten als gelijkwaardige partners in het tot stand komen van dit rapport

PSR - Vernieuwde sporen voor de dekolonisatie van de Belgische ontwikkelingssamenwerking

Alternatieven voor de toekomst van de Belgische ontwikkelingssamenwerking

Financiering

Dit is een onafhankelijk rapport in opdracht van en gefinancierd door het PSR-kader (Beleidsondersteunend onderzoek) met als doelstelling doelgerichte onderzoeksresultaten op te leveren over specifieke thema's in opdracht van Directoraat-generaal Ontwikkelingssamenwerking en Humanitaire Hulp (DGD). Dit project werd gefinancierd door VLIR-UOS.

Belangenvermenging

De auteurs zijn academici die betrokken zijn bij ontwikkelingssamenwerking en humanitaire- en ontwikkelingsprofessionals. Geen van de auteurs heeft enig financieel belang bij de onderwerpen van het rapport, noch zijn ze betrokken geweest bij de ontwikkeling van primair onderzoek of eerder gepubliceerde recensies over de onderwerpen van het rapport.

Bijdragen

De meningen in dit rapport zijn niet noodzakelijk die van de VLIR-UOS, DGD. De verantwoordelijkheid voor de geuite standpunten berust uitsluitend bij de auteurs.

Afbeeldingen

De in dit document weergegeven foto's zijn door de onderzoekers tijdens de workshops gemaakt met toestemming van de deelnemers.

2022 © Copyright

De auteurs van dit rapport hebben het auteursrecht op de tekst van hun recensies. De auteurs geven gebruikers toestemming om de inhoud af te drukken voor eigen niet-commercieel gebruik, op voorwaarde dat de teksten niet worden gewijzigd, copyright en andere eigendomsvermeldingen in de teksten worden behouden en de bron van de tekst duidelijk wordt vermeld, volgens de vermelde citatiegegevens. Anders is het gebruikers niet toegestaan materiaal uit dit rapport te dupliceren, te reproduceren, opnieuw te publiceren, te verspreiden of op te slaan zonder de schriftelijke toestemming van de VUB en de auteurs.

DANKWOORD

Het onderzoeksteam wil alle deelnemers bedanken die hebben bijgedragen tot dit onderzoek. Hun betrokkenheid was groot, en we zijn dankbaar voor hun tijd, inzet en waardevolle input, voor hun proactieve inbreng en het delen van hun ervaringen, gedachten en gevoelens tijdens de workshops, interviews, feedbacksessies. We hebben ook hun kritische analyse en beoordeling van de onderzoeksresultaten erg gewaardeerd. Zonder hun deelname was dit onderzoek niet mogelijk geweest. We zijn ook Ana Paula Aguiar en het Xpaths-team dankbaar (<https://www.xpathsfutures.org/meet-ana-paula-aguiar-our-principal-investigator/>) voor hun tijd en voor het delen van hun kennis en ervaringen over de 3 horizons methodiek. Ook danken we VUB-studenten Charlotte Maria Van Campfort en Josephine Yeboah-Afari, die onmisbare praktische ondersteuning hebben geboden tijdens het veldonderzoeksproces in België. We hopen dat de bevindingen van deze studie een leidraad zullen zijn voor het ontwikkelen van nieuwe denkbeelden in de Belgische ontwikkelingssamenwerking.

INHOUD

dankwoord.....	3
Lijst van afkortingen	5
Lijst met tabellen	6
lijst van figuren	7
1. INleiding	8
1.1. Methodologie.....	9
1.2. Deelnemers.....	14
1.2.1. België	15
1.2.2. Plurinationale staat Bolivia	17
1.2.3. Cuba	18
1.2.4. De Democratische Republiek Congo (DRC)	18
1.2.5. Internationale NGO's (INGO's).....	19
1.2.6. Oeganda.....	20
1.3. Overzicht van de rapportstructuur	20
2. Complexiteit in kaart gebracht.....	22
2.1. Structurele hinderpalen	22
2.2. Procedurele hinderpalen	27
3. Alternatieve wegen IN BEELD GEBRACHT	31
3.1. Voorgestelde structurele veranderingen.....	31
3.2. Voorgestelde procedurele wijzigingen	36
4. Geïdentificeerde stilzwijgende veronderstellingen, spanningen en paradoxen	38
5. In kaart gebrachte interpretaties van dekolonisatie voor het co-creëren van pluriverse TOEKOMSTEN	44
6. conclusies	49
7. Referenties	50

LIJST VAN AFKORTINGEN

ACODEV	Fédération francophone et germanophone des associations de coopération au développement
ARES	Académie de Recherche et d'Enseignement Supérieur
DGD	Directoraat-generaal Ontwikkelingssamenwerking & Humanitaire Hulp
DRC	Democratische Republiek Congo
D4D	Digital for Development
ETD	Gedecentraliseerde territoriale entiteiten - Entités Territoriales décentralisées
HR	Human Resources
IFSI-ISVI	Internationale syndicale samenwerking
INGO	Internationale niet-gouvernementele organisatie
ITG	Instituut voor Tropische Geneeskunde
LOCI	“Localities, Ontologies, Commons, Integrated” research group
MEAL	Monitoring, evaluatie, verantwoording (Accountability) en leren
NGO	Niet-gouvernementele organisatie
NGA's	Niet-gouvernementele actoren
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
ODA	Official Development Assistance
PaCt	Putting at the Center
PSR	Beleidsondersteunend onderzoek
SDG's	Duurzame ontwikkelingsdoelen – Sustainable Development Goals
UCB	Universidad Católica Boliviana
ULB	Université Libre de Bruxelles
UMSS	Universidad Mayor de San Simon
VLIR-UOS	Vlaamse Interuniversitaire Raad
VUB	Vrije Universiteit Brussel

LIJST MET TABELLEN

Tabel 1-1 Aantal gecontacteerde vs. deelnemende organisaties	15
Tabel 1-2 België – Totaal aantal deelnemers	16
Tabel 1-3 België - Deelnemende organisaties	16
Tabel 1-4 Bolivia - Deelnemende organisaties	17
Tabel 1-5 DRC - Deelnemende organisaties	19
Tabel 1-6 Oeganda - Deelnemende organisaties	20

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1-1 Het Three Horizons-kader	10
Figuur 1-2 Voorbeeld van Rivers of Life	12
Figuur 1-3 Voorbeelden van Gewenste toekomsten	13
Figuur 1-4 Voorbeeld van geïdentificeerde problemen	13
Figuur 1-5 België - Genderstatistieken per type organisatie.....	15
Figuur 1-6 Workshop in Brussel.....	17
Figuur 1-7 Bolivia - Genderstatistieken per type organisatie.....	18
Figuur 1-8 Cuba - Genderstatistieken.....	18
Figuur 1-9 INGO's - Genderstatistieken.....	19
Figuur 1-10 INGO's - Schermafbeelding online workshop (Padlet).....	20
Figuur 2-1 Illustratie van gebrek aan transparantie	23
Figuur 2-2 Discriminatie in de onderwijssector.....	26
Figuur 3-1 Geen ontwikkelingssamenwerking als toekomstbeeld.....	31
Figuur 3-2 Noodzaak om te veranderen.....	32
Figuur 3-3 Verder gaan dan dominantierelaties	33
Figuur 3-4 Het systeem wijzigen.....	34
Figuur 3-5 Samen werken aan een gedeelde toekomst.....	35
Figuur 3-6 "Community-based" samenwerken	35
Figuur 3-7 Leercultuur	36
Figuur 5-1 In kaart gebrachte interpretaties van dekolonisatie in ontwikkelingshulp	46

1. INLEIDING

Het centrale thema van het discours over ontwikkelingshulp is de wil om “goed te doen” met als doelstelling de bevolking te helpen die de onvermijdelijke opmars van de mensheid naar moderniteit [1] en economische groei niet kan bijbenen. De vele vormen van geweld (bijv. racisme, kolonialisme, patriërchaat, neoliberalisme, kapitalisme, extractivisme, enz.) die voortkomen uit moderniteit en ongebreidelde groei worden steeds meer in vraag gesteld [2]. De academische wereld, sociale bewegingen en ontwikkelingshulporganisaties hebben vaak geargumenteed dat ontwikkelingshulp weinig invloed heeft op armoedebestrijding in de partnerlanden [3]. Er is dus een vraag naar machtsverschuiving vanwege verschillende maatschappelijke actoren, vooral belichaamd door de World Humanitarian Summit (WHS) in 2016 en sociale bewegingen zoals "Black Life Matters" en "Charity so White" en de betogingen naar aanleiding van de 60ste verjaardag van de onafhankelijkheid van de DRC. Deze bewegingen illustreren de urgente noodzaak om te breken met het geweld veroorzaakt door moderniteit en in het bijzonder de kolonialistische houding die er mee gepaard gaat [4]–[6] en om de weg te effenen voor dekolonisatie van internationale betrekkingen en praktijken in de ontwikkelingshulp.

De oproep voor beleidsondersteunend onderzoek (PSR) 2021 - Sporen voor de dekolonisatie van de Belgische ontwikkelingssamenwerking, is de aanleiding voor de Algemene Directie Ontwikkelingsamenwerking & Humanitaire Hulp (DGD) om dieper te onderzoeken en te begrijpen in welke mate institutioneel kolonialisme in zijn eigen structuren aanwezig is en te zoeken naar alternatieve wegen voor een gedekoloniseerde toekomst van de Belgische ontwikkelingssamenwerking. Dit is uitermate belangrijk voor een organisme dat als donor en verantwoordelijke voor het beleid en de praktijk in zake Belgische ontwikkelingssamenwerking fungeert. De PSR-studie wil deze inspanningen ondersteunen en mogelijke alternatieve paden verkennen om de Belgische overheid en ontwikkelingsactoren te begeleiden in hun ambities om de Belgische ontwikkelingssamenwerking te dekoloniseren en zijn taken te vervullen in een nieuwe tijdsgeschiedenis. Daartoe schetst dit onderzoek de percepties en toekomstvisies van de verschillende actoren betrokken in de Belgische ontwikkelingssamenwerking. Het is belangrijk op te merken dat we geenszins de primaire studies over 'kolonialisme' en 'machtsrelaties' systematisch zullen evalueren, aangezien dit buiten het bestek van het project valt. Geïnteresseerde lezers verwijzen we naar de geciteerde bibliografie.

Dit onderzoek werd uitgevoerd door een internationaal, transdisciplinair en multicultureel consortium bestaande uit onderzoekers en praktijkmensen uit België, Bolivia, Cuba, de Democratische Republiek Congo en Oeganda, geleid door de onderzoeksgroep “Localities, Ontologies, Commons, Integrated (LOCI)” van de VUB. Het onderzoeksteam stelde een participatieve methodologie voor om (i) de complexiteit, spanningen en paradoxen te onderzoeken die voortkomen uit de Belgische ontwikkelingshulpindustrie en (ii) nieuwe denkbeelden te onderzoeken, samen met de verschillende ontwikkelingsactoren, die mogelijk kunnen leiden tot gedekoloniseerde vormen van samenwerking. Daartoe voerde het team participatieve workshops en interviews uit, waarbij een groot aantal actoren die rechtstreeks betrokken zijn bij Belgische ontwikkelingssamenwerkingsprojecten werden uitgenodigd om hun ervaringen en visies op alternatieve toekomstige ontwikkelingsamenwerking te delen.

Volgens de principes van participatief onderzoek [7] trachtten we met dit onderzoeksproces een dialoog tot stand te brengen tussen de verschillende kennissystemen, gericht op de perspectieven en ervaringen van personen die werken op verschillende onderwerpen, en werkzaam zijn in diverse sectoren en posities in België en de deelnemende landen die betrokken zijn bij de ontwikkelingssamenwerking industrie. Het rapport bouwt voort op hun ervaring en kennis, en gaat vanuit deze ervaringen in op de problemen die de ontwikkelingshulpsector aanbelangen. De deelnemers onderzochten ook alternatieve manieren om met de geïdentificeerde uitdagingen om te gaan door middel van zelfreflectie en een collectief reflexiviteitsproces. Het onderzoeksteam faciliteerde het proces en consolideerde de ideeën van de deelnemers, waarbij de nadruk werd gelegd op de verschillen, overeenkomsten, spanningen, paradoxen en stellingen. Het is essentieel om te benadrukken dat ondanks de diversiteit van de actoren met zeer uiteenlopende

achtergronden, die aan dit onderzoek hebben deelgenomen (meer dan 200 -velen van hen uit nietgouvernementele organisaties), allen geïnteresseerd waren in het onderwerp dekolonisatie of zelf al diepgaand nagedacht hadden over het onderwerp.

De in dit onderzoek geïdentificeerde onderwerpen komen overeen met hardnekkige structurele problemen van onze samenlevingen. De studie onthult de percepties en gevoelens van de deelnemers die van mening zijn dat deze problemen nog niet opgelost zijn en spijtig genoeg nog altijd schering en inslag zijn in ontwikkelingssamenwerkingspraktijken. De meeste deelnemers wezen op de noodzaak aan fundamentele verandering in de sector ontwikkelingssamenwerking. Ons onderzoek bevestigt de uitspraken van verschillende auteurs over de moeilijkheden om de koloniale logica en de moderniteitsretoriek te doorbreken [4]–[6], [8]–[10] en over de machtsongelijkheid in ontwikkelingssamenwerking [11], [12]. Ook bevestigde het onderzoek de continue herhaling van koloniale patronen die zijn ingebed in het ontwikkelingsmodel dat via internationale samenwerkingsprogramma's wordt geïmplementeerd [3].

Ondanks de moeilijkheden en de uitdagingen om de 'colonial matrix of power' te verlaten, durfden de deelnemers aan ons onderzoek te dromen en zich andere toekomsten voor de Belgische ontwikkelingssamenwerking voor te stellen. Deze denkbeelden zijn zo divers en meervoudig dat ze de noodzaak aantonen tot beleidsheterodoxie [11] en niet-traditionele paden. We moeten ook benadrukken dat de deelnemers hebben opgeroepen tot een samenwerking op basis van universele waarden zoals respect, vertrouwen, empathie, transparantie, solidariteit en soevereiniteit. Evenzo deden ze een unanieme oproep om ruimtes te openen voor dialoog tussen meerdere actoren, waaronder ook donoren, zodat een collectieve constructie van de gewenste toekomst op continue basis kan verdergezet worden.

Dit rapport kan dienen als kompas om deze dialogen te begeleiden en te sturen, omdat het een sociale cartografie voorstelt [13] als pedagogisch werkinstrument. Deze methodologie biedt de mogelijkheid om de verscheidenheid aan inzichten en interpretaties van talrijke sociaal geëngageerde verenigingen of miniverhalen van culturele clusters in kaart te brengen, voornamelijk in deze situaties waarin diversiteit van waarden en culturele verschillen predominant zijn [13]. De cartografie bracht de ervaringen, verlangens en dromen van de deelnemers in kaart, aangevuld met een literatuuronderzoek. Het pedagogisch werkinstrument maakt een onderscheid tussen verschillende betogen, zoals deze die alternatieven promoten om machtsonevenwichten te verminderen als strategisch middel om ontwikkelingssamenwerking te dekoloniseren, deze die oproepen tot machtsverschuiving, deze die een nieuwe woordenschat willen opbouwen of deze die relaties tussen actoren en mensen gelijkwaardiger willen maken.

Dit rapport roept de lezer op tot waakzaamheid: het feit dat dekolonisatie een comfortabel modewoord is geworden voor de hulpsector [14] houdt ook risico's in. Er bestaat inderdaad een risico dat dekolonisatie "gecoöpteerd" en verdund wordt in mainstream verhalen van het ontwikkelingsbeleid en van de programma's, zonder diepgaande verandering. Dit is vroeger in zekere mate ook gebeurd met participatie [15], gendergelijkheid [16]–[18] en duurzaamheid [19], en heeft geleid tot het deactiveren en depolitiseren van de strijd van gemeenschappen waardoor hun ontwikkeling sterk vertraagd wordt en een de facto status-quo bleef bestaan [15]. Ons onderzoek waarschuwt om niet medeplichtig te zijn [18] aan de omvorming van het inhoudelijke begrip dekolonisatie tot metafoor/beeldspraak [20], maar eerder voluit te durven dromen over alternatieve toekomsten.

1.1. Methodologie

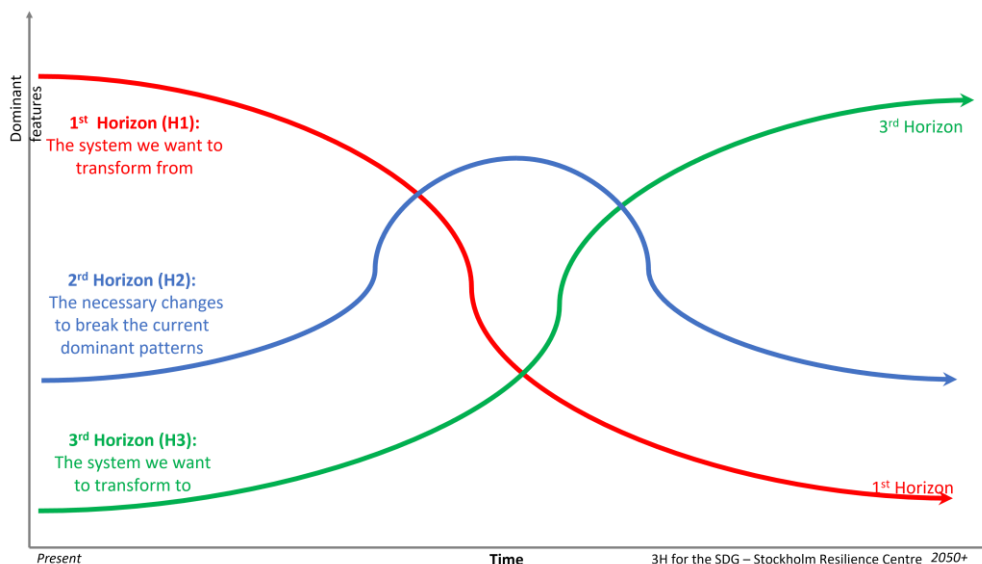
Het onderzoek hanteerde een participatieve benadering, opgevat als een platform om te luisteren naar verschillende stemmen en ervaringen van mensen die betrokken zijn bij de sector van de ontwikkelingssamenwerking. Met de hulp van DGD hebben we eerst de actoren van de Belgische Coöperatie

in kaart gebracht (zie bijlage-1 voor de details). Vervolgens hebben we tien (10) workshops en 49 interviews georganiseerd met diverse groepen uit verschillende landen en achtergronden (zie paragraaf 1.2). Daarna analyseerden we de transcripties van het materiaal en de opnames gegenereerd in elke workshop/interview, eerst per land en later met alle landen samen, waarbij we een inductieve thematische analysemethodologie [21] gebruikt hebben om patronen in de gegevens te identificeren.

De verschillende workshops volgden een methodologie die was geïnspireerd door de Three Horizons-benadering, ontwikkeld door Bill Sharpe en collega's [22] maar aangepast aan onze behoeften en interesses. Het Three Horizons-raamwerk is een hulpmiddel voor het onderzoeken van complexe en hardnekkige problemen en onzekere toekomst. Het raamwerk maakt gebruik van systemisch denken gericht op paden die transformationele verandering tot stand brengen door te reflecteren in drie opeenvolgende stadia van het overlegproces: toekomst, heden, hoe het ongewenste heden en de ongewenste toekomst doorbreken. Deelnemers werden uitgenodigd om hun visie te delen voor de toekomst die ze willen; op het tweede moment reflecteerden de deelnemers over hun huidige zorgen. Ten slotte concentreerden ze zich op praktijken voor transformationele verandering. Het proces is schematisch weergegeven in Figuur 1.1.

Om het onderzoeksteam te trainen in de Three Horizons (3H) aanpak en voldoende kennis op te doen om deze in hun eigen context toe te passen, hebben we vier online workshops georganiseerd, elk tussen de drie en vier uur. De workshops zijn ontworpen en begeleid door de "Xpaths-onderzoeksgroep", onder leiding van Dr. Ana Paula Aguiar, onderzoeker aan het Stockholm Resilience Centre. De workshops introduceerden de methodologie, stelden praktische oefeningen voor, en verfijnden het begrip door middel van vraag- en antwoord momenten.

Na de training evalueerde het onderzoeksteam het proces en paste de methodologie aan de context aan. We hebben besloten om face-to-face workshops te organiseren ondanks de COVID19-pandemie gebaseerd op de ervaren moeilijkheden bij het implementeren van een dergelijke methodologie tijdens de online trainingsworkshops

Figuur 1-1 Het Three Horizons-kader

De eerste aanpassing van de methodiek betrof "tijdsbesparing". Idealiter vereist het proces minimaal drie sessies van elk een halve dag. Op verzoek van DGD en vanwege de COVID19-pandemiebeperkingen, werd het proces echter teruggebracht tot een enkele sessie van vijf uur en vervolgens een gezamenlijke workshop van drie uur voor de definitieve validatie. De aanzienlijke tijdsbesparing stelde ons in staat om even in elk

van de drie horizonten te duiken en andere methoden toe te passen, zoals *Forum Theater* dat in het voorstel was opgenomen. Deze activiteiten vereisten face-to-face interacties en een aanzienlijke tijdsinvestering van de deelnemers. De tweede aanpassing was dat we in het begin van plan waren om twee workshops te organiseren voor alle deelnemers in plaats van één om feedback en kruisbestuiving te bereiken tussen de Belgische deelnemers en deelnemers uit partnerlanden. We waren van plan om de standpunten over dekolonisatie van de Belgische deelnemers te bespreken met deelnemers uit partnerlanden en vice versa om standpunten te vergelijken en de discussie te versterken over hoe dekolonisatie als concept in de praktijk moet worden omgezet. Helaas moest de geplande aanpak met twee workshops verlaten worden vanwege de vertragingen veroorzaakt door de COVID19 pandemie en de beperkte flexibiliteit in het tijdschema van het project.

De workshop werd gehouden met deelnemers van verschillende nationaliteiten (Bangladesh, België, Bolivia, Canada, Cuba, Frankrijk, Italië, de Democratische Republiek Congo – DRC en Oeganda) gegroepeerd op taal (Frans, Nederlands, Engels, Spaans) en setting (België, Bolivia, DRC, Oeganda, online). Het doel was om samen met de deelnemers op een inclusieve manier hun gewenste visie op de toekomst te ontwikkelen, voortbouwend op huidige ervaringen en het aanpakken van de onderliggende oorzaken van geïdentificeerde problemen. De workshop volgde een proces in vier stappen (Rivers of Life, Desired Future, Identified Concerns en Proposed Actions for Solutions), waarbij individuele en collectieve oefeningen werden gecombineerd met discussie in afzonderlijke groepen en plenaire discussies. Minstens één organiserend teamlid faciliteerde de workshops en in de grootste workshops waren drie facilitators aanwezig.

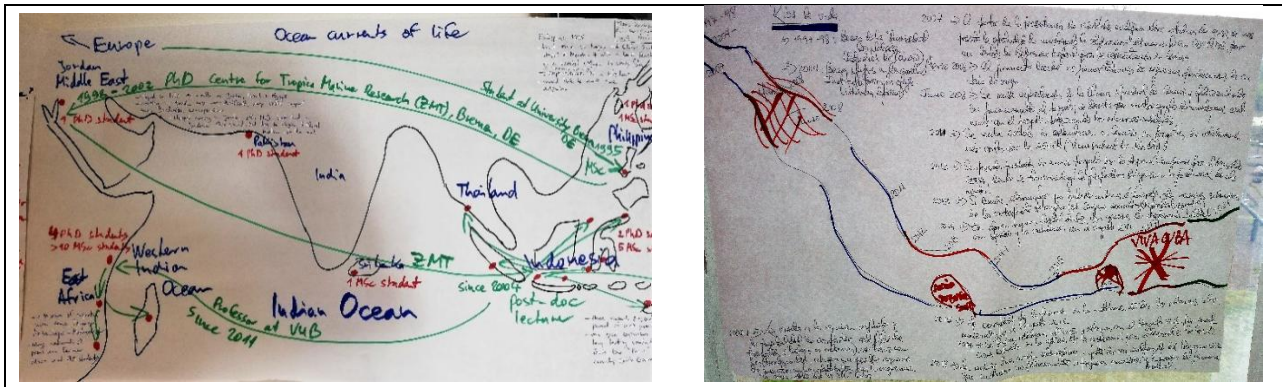
De deelnemers gebruikten papier op posterformaat om de voorstellen en reflecties vast te leggen die tijdens de verschillende oefeningen werden gegenereerd. De onderzoekers verzamelden het materiaal dat aan het einde van de workshop was geproduceerd om later alle gegenereerde informatie woordelijk in hun oorspronkelijke taal te transcriberen. Evenzo werden de twee plenaire sessies aan het einde van de oefening (i.e. Identified Concerns en de voorgestelde acties voor oplossingen) opgenomen en getranscribeerd. Voorafgaand aan de workshop werd aan de deelnemers toestemming gevraagd om de plenaire vergaderingen op te nemen en het geproduceerde materiaal te verzamelen. Alle deelnemers gingen akkoord en ondertekenden een toestemmingsformulier (zie bijlage-1). Het rapport maakt gebruik van citaten en tekeningen van deelnemers om specifieke perspectieven te illustreren die tijdens de workshop en de interviews naar voren zijn gekomen. Sommige citaten zijn vertaald en bewerkt om de duidelijkheid te vergroten, en beperkt in lengte.

Als ‘ijsbreker’ oefening en een eerste zelfreflectiemoment, werd de deelnemers gevraagd hun “rivieren van het leven” [23] te schetsen door terug te kijken in de tijd, en door de koloniale aspecten in de ontwikkelingssamenwerkingspraktijken van de organisatie die ze vertegenwoordigden te identificeren. Deelnemers werden uitgenodigd om te reflecteren over hun eigen ervaring in de ontwikkelingssector als rivier en dit te doen door de lens van dekolonisatie, waarbij kritische momenten worden benadrukt waarop de loop van de rivier had kunnen veranderen, of de waterstroom had kunnen toenemen, Later werden deelnemers uitgenodigd om te discussiëren over hun levensstroom met één van hun leeftijdsgenoten of in groep (collectief reflexiviteitsmoment). De posters werden vervolgens aan de muren opgehangen om tijdens de pauzes bekeken en besproken te worden. Door metaforisch denken op gang te brengen, worden deelnemers aangemoedigd om hun ervaringen in hun eigen termen te delen en ze te communiceren aan anderen die soortgelijke situaties/gevoelens hebben ervaren bij het deelnemen aan verschillende projecten.

Omdat deze stap was gepland als een oefening om het ijs te breken, hebben we de uitwisseling tussen de deelnemers niet opgenomen. Dit was waarschijnlijk een verstandige beslissing omdat het de deelnemers hielp om een meer open dialoog aan te gaan, maar anderzijds werd waardevolle informatie die had kunnen worden verzameld over de belevenissen en ervaringen van de deelnemers niet gecapteerd.

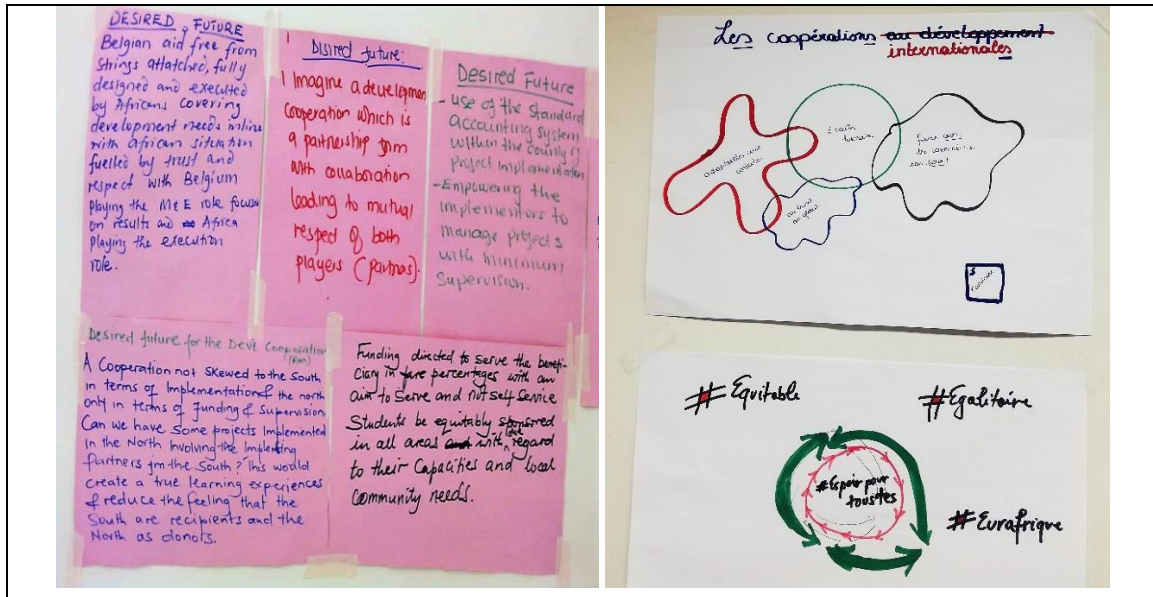
Opmerkelijk is dat er een groot verschil was tussen de ervaringen van de Belgische deelnemers en de deelnemers uit de partnerlanden. De Belgische actoren concentreerden zich op het uitbeelden van de

werkervaringen, waarvan vele in verschillende landen. Actoren uit het Globale Zuiden daarentegen gebruikten de rivieren van het leven om koloniale ervaringen naar voren te brengen die ze in de ontwikkelingssamenwerking waren tegengekomen. In beide gevallen hielp de oefening ons echter te identificeren dat we een grote diversiteit aan actoren hadden die de workshops bijwoonden. De deelnemers varieerden van stagiaires, personen met een paar maanden ervaring, emeritus-professoren en directeurs van NGO's en academici die al meer dan 30 jaar in ontwikkelingssamenwerking werken en dit vanuit verschillende sectoren en disciplines.

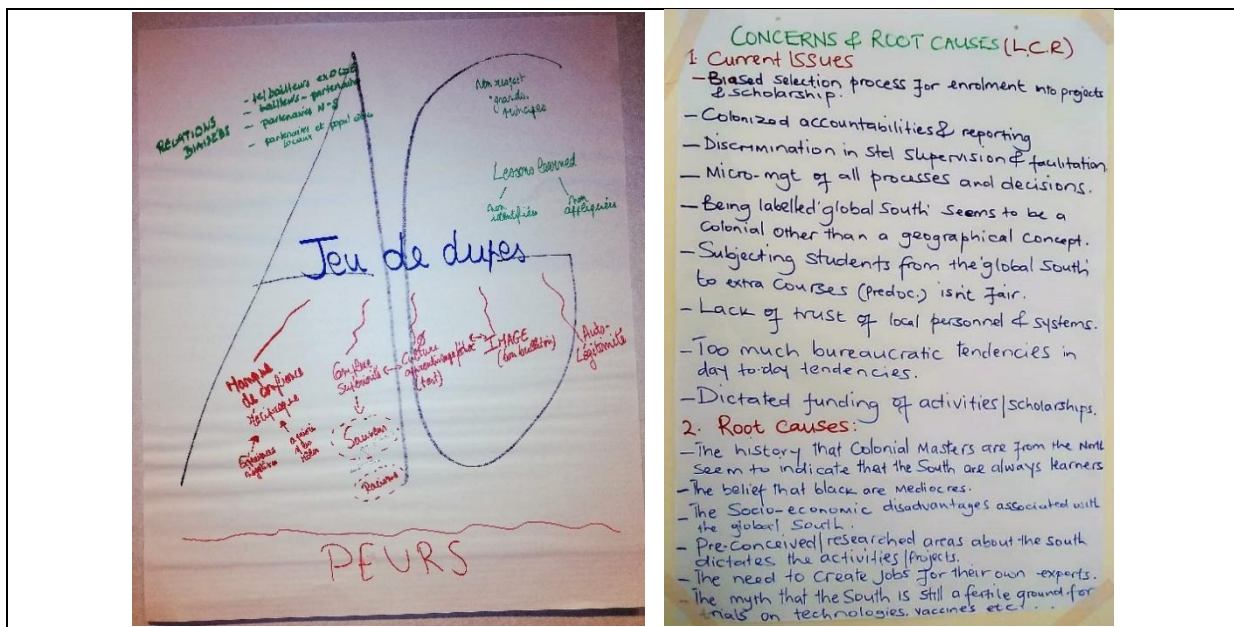
Figuur 1-2 Voorbeeld van Rivers of Life

De tweede stap (Desired Futures) startte met een individuele oefening, waarin deelnemers hun gewenste toekomst voor ontwikkelingssamenwerking konden opschrijven of tekenen. De deelnemers kregen de vrijheid om hun toekomstvisie naar eigen wens te uiten (inclusief tekeningen of in schriftelijke vorm) en deze in groepen te bespreken. Er was geen plenaire sessie voor deze activiteit zoals in de vorige oefening. De uitwisselingen tussen de deelnemers werden niet geregistreerd vanwege de beperkte tijd en personele middelen. Eén van de grootste problemen bij het analyseren van de gegevens waren de losse woorden of tekeningen die moeilijk te interpreteren waren. Deze situatie deed zich voornamelijk voor tijdens de workshop met de Belgische NGO's, aanwezig met een groot aantal deelnemers, waardoor het moeilijker werd om de input van elk van de deelnemers te volgen. Om deze informatielacunes op te vullen, hebben we gebruik gemaakt van de validatieworkshop. De beperkte tijd en de online setting, met meer dan 80 deelnemers, waren echter niet ideaal om deze taak uit te voeren. Veel van de deelnemers, voornamelijk uit België, spraken de noodzaak uit om nog een workshop in te richten die uitsluitend gewijd zou zijn aan het conceptualiseren van bepaalde termen om aldus een gemeenschappelijk vocabularium te creëren. Helaas hadden we geen tijd om een nieuwe workshop te houden (vanwege de vertragingen veroorzaakt door de COVID19 en de beperkte flexibiliteit in het tijdschema van het project), en hebben we ervoor gekozen om de deelnemers te vragen ons hun feedback per e-mail op te sturen.

Figuur 1-3 Voorbeelden van Gewenste toekomst

De derde stap (Identified Concerns) bestond uit een groepsoefening. De deelnemers werd gevraagd om (i) verschillende oorzakelijke lagen van problemen te identificeren en deze te classificeren in epifenomenale (mind-body) problemen, (ii) directe of meer fundamentele oorzaken op te lijsten die aan de basis liggen van de obstakels die ze identificeerden op de weg van het heden naar de gewenste toekomst. Aan het einde van de groepsoefening deelden de deelnemers hun bezorgdheden in een plenaire sessie, die werd opgenomen en woordelijk getranscribeerd (waarbij de opgenomen audiobestanden werden omgezet in Engelse/Franse/Vlaamse/Spaanse tekst) voor analyse.

Figuur 1-4 Voorbeeld van geïdentificeerde problemen

De vierde en laatste stap bestond uit het vinden van zaden (triggers met groeipotentieel) in het heden en hefbomen om de in de vorige stap geïdentificeerde problemen te overwinnen op weg naar de gewenste toekomst. Dit was een groepsoefening gevolgd door een plenaire groepsrepresentatie die werd opgenomen en getranscribeerd voor de analyse. In de meeste gevallen hadden de verschillende groepen uitgebreide

discussies en diepgaande reflecties over de geïdentificeerde problemen. Deze uitwisselingen tussen groepen werden niet opgenomen om ruimte te geven voor een open dialoog tussen de deelnemers. Wel werd gevraagd om alle uitkomsten in de sheets en tijdens de plenaire vergaderingen te rapporteren. Bij de analyse realiseerden we ons dat verschillende elementen niet meer met voldoende diepgang aan bod kwamen tijdens de plenaire vergadering

Vanwege de beperkte tijd van de deelnemers in Bolivia werden interviews gehouden in plaats van workshops. In Oeganda zijn ook interviews afgenomen met enkele mensen die niet aan de workshops konden deelnemen. Ten slotte hadden we een online workshop in plaats van een face-to-face evenement met de INGO-groep. Toch volgden het verloop van de interviews en de online workshop de vooropgestelde structuur van de face-to-face workshops mits enkele aanpassingen naargelang de setting; zo gebruikten we voor de online workshop een digitaal prikbord (Padlet) waarop we de input van deelnemers verzamelden.

Zoals hierboven vermeld, deelden de deelnemers aan het einde van de groepsoefeningen hun bezorgdheden in een plenaire sessie om ze te analyseren, de interventies werden opgenomen en woordelijk in hun oorspronkelijke taal getranscribeerd (waarbij de opgenomen audiobestanden werden omgezet in Engelse/Franse/Vlaamse/Spaanse tekst). Na de workshop en interviews analyseerde elk teamlid de gegevens en de analyse werd verzonden naar het leidende team, dat de analyses consolideerde en één enkele database creëerde. Met behulp van de NVIVO-software hebben we eerst tot nadenken stemmende kenmerken van de gegevens gecodeerd. Deze codeeroefening werd per e-mail met de deelnemers gedeeld en gevalideerd in een wereldwijde online workshop (op 8 februari 2022, die de geplande tweede globale workshop verving) om onze analyse te consolideren. Door de beperkte tijd tijdens de online workshop was het niet mogelijk om alle codes te bekijken. Daarom hebben we de deelnemers gevraagd om ons per e-mail verdere opmerkingen door te sturen. Met de feedback van de deelnemers herdefinieerde het team de codes en zocht naar mogelijke thema's die de onderzoekers van elk land later valideerden. Ten slotte hebben we de thema's/patronen gedefinieerd en benoemd en verbanden gelegd. Dankzij dit proces konden we een onderzoekstriangulatie en een iteratieve analyse implementeren om vooringenomenheid te verminderen.

De patronen die tijdens de thematische analyse werden geïdentificeerd, werden gegroepeerd in tien subthema's die later werden geconsolideerd in twee hoofdthema's: *structurele patronen* en *procedurele patronen*. De resultaten die in dit rapport worden gepresenteerd, zijn eerst binnen deze twee thema's gegroepeerd op basis van de geïdentificeerde hinderpalen en flessenhalzen en vervolgens op basis van de voorgestelde veranderingen om die hinderpalen te overwinnen. Vervolgens worden de stilzwijgende veronderstellingen, spanningen en paradoxen die tijdens het analyseproces zijn geïdentificeerd, gepresenteerd. Ten slotte stellen we een pedagogisch instrument voor sociale cartografie voor dat drie mogelijke scenario's schetst om een dialoog met meerdere actoren op gang te brengen over de uitdagingen en valkuilen die landen kunnen tegenkomen tijdens de dekolonisatieprocessen. Het voorgestelde instrument herinnert ons er ook aan dat het dekoloniseren van ontwikkelingssamenwerking meer vereist dan de bereidheid om procedures te 'corrigeren'. Het vraagt om structurele veranderingen in het systeem, wat op zijn beurt politieke moed en de daadwerkelijke wens tot verandering vereist.

1.2. Deelnemers

Eén van de eerste activiteiten van het project was het in kaart brengen van de organisaties en actoren die verbonden zijn aan het systeem van Belgische ontwikkelingssamenwerking. Het onderzoeksteam stelde een uitgebreide lijst op, gebaseerd op DGD- en VLIR-UOS-websites en lokale actoren uit de partnerlanden (DRC, Bolivia, Cuba, Oeganda en internationale ngo's). We hielden een workshop met DGD-collega's die feedback gaven over onze oefening om de actoren per land in kaart te brengen. Na het invullen van de lijst met mogelijke deelnemers en het bepalen van de data van de workshop, werden de uitnodigingen verstuurd naar de vermelde organisaties en actoren in de deelnemende landen. Tegelijkertijd hielpen DGD, VLIR-UOS, ARES en de overkoepelende organisaties zoals CDCN.11.11.11 en 11.11.11. om de uitnodiging binnen hun

netwerken te verspreiden. Tabel 1-1 geeft een overzicht van uitgenodigde actoren en organisaties versus de participanten. Voor meer informatie over de uitgenodigde organisaties per land, kunnen de lezers bijlage-1 raadplegen.

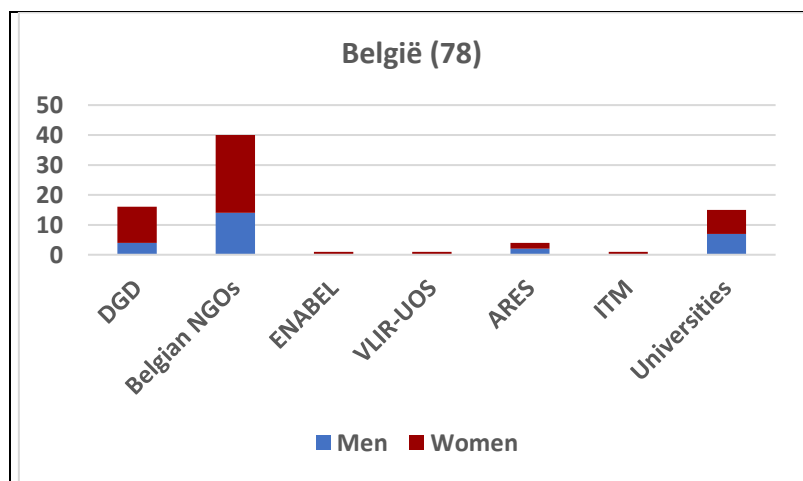
Land	# Gecontacteerde organisaties	# Deelnemende organisaties	# Deelnemers
België	110	43	78
Bolivia	59	32	36
Cuba	21	8	15
DRC	83	30	44
Oeganda	18	10	33
TOTAAL	291	123	206

Tabel 1-1 Aantal gecontacteerde vs. deelnemende organisaties

De deelnemende organisaties aan de workshop varieerden afhankelijk van de doelgroepen en worden in de volgende paragrafen per land samengevat. Van de 291 benaderde organisaties reageerden 123 positief (zie Tabel 1.1), wat resulteerde in 206 mensen uit diverse locaties die deelnamen aan dit onderzoek. Hoewel het om een aanzienlijk aantal deelnemers gaat, zeker voor een pilootproject, zijn we ons ervan bewust dat dit geen volledige weergave is van de sector als geheel. We hebben echter geprobeerd de perspectieven te diversifiëren door zo inclusief mogelijk te zijn wat betreft gender, (jarenlange) werkervaring, sector/discipline en lokale/Belgische NGO's. Een meerwaarde van dit onderzoek ligt in het decentraliseren van het gesprek over dekolonisatie van de Belgische ontwikkelingssamenwerking door de inbreng van de doorgaans minder gehoorde stemmen uit de partnerlanden.

1.2.1. België

We organiseerden vijf bijeenkomsten, 2 met DGD (één in het Frans en de andere in het Nederlands), 2 met de niet-gouvernementele organisaties - NGO's (één in het Frans en de andere in het Nederlands) en één met academici (universiteiten in het Engels). De 78 deelnemers (51 vrouwen en 27 mannen), zoals aangegeven in Figuur 2.4, hadden uiteenlopende ervaringen in ontwikkelingssamenwerkingsprogramma's. De deelnemende organisaties staan vermeld in de volgende tabellen.

Figuur 1-5 België - Genderstatistieken per type organisatie

Organisatie type	Vrouwen	Mannen
Universiteiten	8	7
Belgische NGO's	26	14
ENABEL	1	0
VLIR-UOS	1	0
ITG	1	0
ARES	2	2
DGD	12	4
TOTAAL	51	27

Tabel 1-2 België – Totaal aantal deelnemers

Belgische NGO's	Universiteiten	Donors
ACODEV	UGent	DGD
Autre Terre	ULB	VLIR- UOS
Africalia	Vlaamse Hogescholenraad	ARES
Broederlijk Delen	VUB	ENABEL
Caritas International België		ITG
Chaine de l'espoir Belgique		
11.11.11.- Koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging		
CNCD 11.11.11		
Defi Belgique Afrique		
Djapo		
Echos communication		
Entraide et Fraternité		
Fairtrade België		
FOS		
Hand in hand tegen racisme		
IFSI-ISVI		
ITECO		
Justitice & Paix		
KIYO		
Leuvense samenwerking		
Artsen Zonder Vakantie		
Memisa		
NGO Federatie		
SCI Projets Internationaux		
SOS Villages d'enfants Belgique		
Oxfam		
Oxfam Wereldwinkels		
Plan Internationaal België		
Quinoa		
ULB-Coopération		
UNICEF België		
Via Don Bosco		
We Social Movements (WSM)		

Tabel 1-3 België - Deelnemende organisaties

De volgende figuur illustreert enkele momenten tijdens de workshops die in België plaats vond.

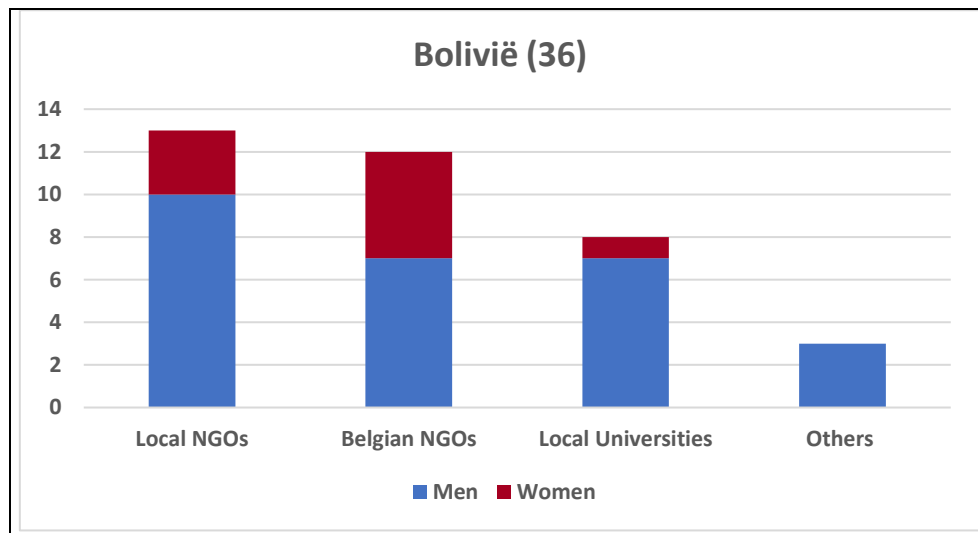
Figuur 1-6 Workshop in Brussel

1.2.2. Plurinationale staat Bolivia

In Bolivia organiseerden we interviews met lokale en Belgische NGO's gevestigd in Bolivia en academici (universiteiten) vermeld in Tabel 1-4. 36 deelnemers (27 mannen en negen vrouwen) werden geïnterviewd, zoals aangegeven in Figuur 1-7. Ze werkten al enkele jaren in programma's rond ontwikkelingssamenwerking met Belgische instellingen en andere landen.

LOKALE NGO's	Belgische NGO's	Universiteiten	Anderen
AGRECOL ANDES INCCA PROGRAMMA NINA ANAPA CENDA CIPCA -coördinatie APROSAR FUNDACIÓN TIERRA CIPCA Santa Cruz PB tegen el CC FUNDACIÓN JUBILEUM PBCC SOLIDAGRO Bolivia CEDIB	SOS FAIM SOLIDAGRO Broederlijk Delen Plan internationaal Leuvense Coöperatie ECLOSIO FOS Miel Maya Honing 11.11.11	UCB UMSS UCLouvain	PRORURAL Ex CTB COSUDE ARES

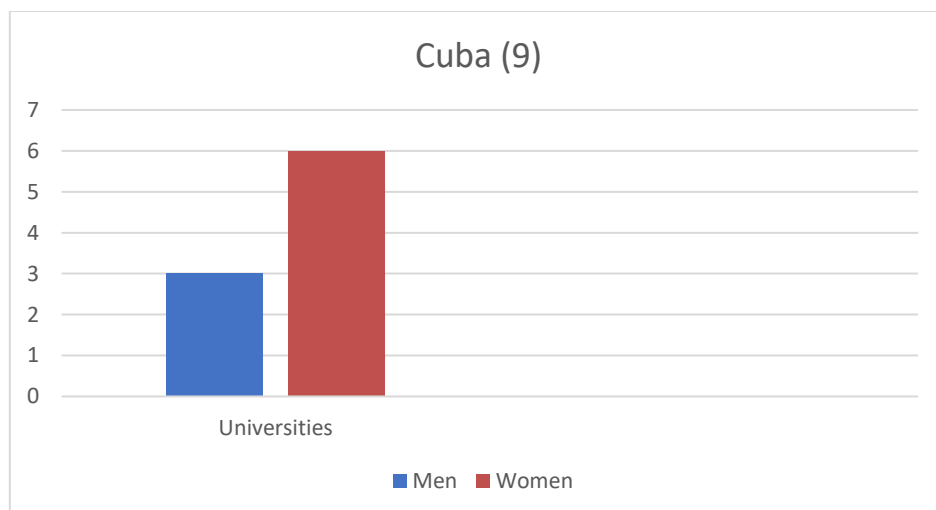
Tabel 1-4 Bolivia - Deelnemende organisaties

Figuur 1-7 Bolivia - Genderstatistieken per type organisatie

1.2.3. Cuba

Figuur 1-8 geeft het aantal deelnemers weer aan de workshop met een Cubaanse universiteit, uitgevoerd in België en bijgewoond door zes vrouwelijke en drie mannelijke Cubaanse academici op een officiële reis naar België. Alle deelnemers hadden ruime ervaring in programma's voor ontwikkelingssamenwerking.

Figuur 1-8 Cuba - Genderstatistieken

1.2.4. De Democratische Republiek Congo (DRC)

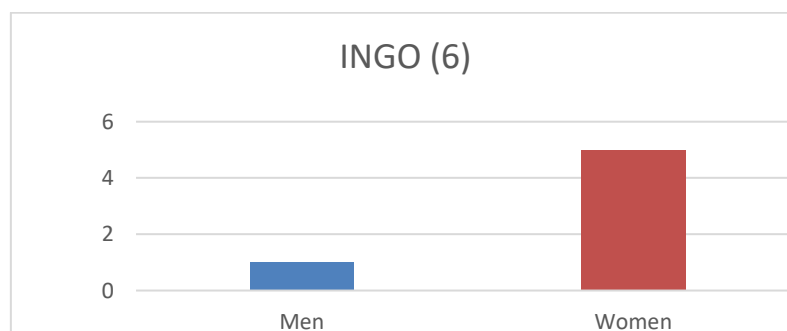
We organiseerden twee workshops in de DRC, één in Kinshasa en één in Bukavu. De meeste deelnemers hadden uitgebreide ervaring in programma's of projecten voor ontwikkelingshulp. De details van de verschillende deelnemende organisaties zijn samengevat in de volgende tabel.

Organisatie type	Vrouwen	Mannen
KINSHASA		
Universiteiten: ULC, UCLouvain, ISTM	1	6
Overheid (Ministeries van Financiën & Landbouw)	0	3
Bureau Centrale Coördinatie	0	1
Barreau de Matete	0	1
NGO's: FPM, Leuvense samenwerking, MSV	1	2
Jezuïetenpriester (Belgisch)	0	1
BUKAVU		
Universiteiten: UEA, UCB, UOB, CREGED, ISDR, ISTM, ISC	3	14
Overheid (Division Genre, Famille et Enfant/Commission genre, Commune d'Ibanda, Division du plan)	1	2
ONG's (AETA, Caritas development, Héritiers de la justice)	0	3
Barreau du Sud-Kivu	0	1
Media (RTNC)	1	0
Ordre des infirmiers	1	0
IITA	0	1
ENABEL	0	1
Totaal	8	36

Tabel 1-5 DRC - Deelnemende organisaties

1.2.5. Internationale NGO's (INGO's)

De groep die we 'INGO's' genoemd hebben, bestond uit humanitaire- en ontwikkelingsprofessionals in verschillende loopbaanfasen, gaande van jonge vrijwilligers tot senior managers. De meeste deelnemers hadden hun hele loopbaan met DGD-fondsen gewerkt. De herkomst, cultuur en nationaliteit van de deelnemers waren zeer divers: Bangladesh, Canada, Frankrijk en Italië. De leeftijdscategorie was tussen de 25 en 42 jaar.

Figuur 1-9 INGO's - Genderstatistieken

Figuur 1-10 INGO's - Schermafbeelding online workshop (Padlet)

1.2.6. Oeganda

In Oeganda organiseerden we interviews en workshops in Kampala en Fort Portal. Alle deelnemers hadden meerdere jaren in ontwikkelingssamenwerkingsprogramma's gewerkt. Een overzicht van de deelnemende organisaties en de genderverdeling staat in Tabel 1-6

Organisatie type	Vrouwen	Mannen
Universiteit: MMU	3	6
Universitaire begunstigen van VLIR- UOS /ENABEL: MMU	6	4
Belgische Ambassade	1	1
Lokale NGO's: NRDI, Join for Water, JESE, Caritas	2	5
Belg NGO's : Iles de Paix		2
ENABEL		3
TOTAAL	12	21

Tabel 1-6 Oeganda - Deelnemende organisaties

1.3. Overzicht van de rapportstructuur

Het rapport heeft de volgende opbouw. Het tweede hoofdstuk schematiseert de complexiteit van de Belgische ontwikkelingssamenwerking, waarbij structurele en procedurele hinderpalen voor dekolonisatie

van het hulpsysteem in kaart worden gebracht, vanuit de perspectieven en inzichten van de participanten. Het derde hoofdstuk behandelt mogelijke alternatieve wegen die door de deelnemers zijn geïdentificeerd om deze hinderpalen te overwinnen. Het vierde hoofdstuk bespreekt de onderliggende aannames, spanningen en paradoxen die voortkomen uit het analyseren van de complexiteit en de alternatieve wegen die door de deelnemers worden voorgesteld. Na het identificeren van de kritische en relevante thema's, consolideerde het onderzoeksteam de resultaten en werkte met inbreng van een literatuuronderzoek een sociale cartografie uit met interpretaties van dekolonisatieroutes in de ontwikkelingssamenwerkingssector volgens drie mogelijke scenario's. Hoofdstuk vijf beschrijft de karteringsoefening ingebed in een sociale cartografie van reacties op de moderniteit-kolonialiteitsmatrix in de context van de Belgische ontwikkelingshulp. Hoofdstuk zes presenteert de conclusies en aanbevelingen voor de Belgische ontwikkelingshulpsector. Ten slotte presenteert hoofdstuk zeven enkele van de strategieën voor aanpak en outreach.

2. COMPLEXITEIT IN KAART GEBRACHT

In dit gedeelte wordt een samenvatting gegeven van de belangrijkste uitdagingen en moeilijkheden die door de deelnemers tijdens de workshops en tijdens de interviews werden geïdentificeerd. Ze zijn onderverdeeld in structurele en procedurele hinderpalen (zie paragraaf 1.1. voor de details over de thematische analysemethodologie) die de mogelijkheden van dekolonisatie van ontwikkelingshulp verhinderen of bemoeilijken.

2.1. Structurele hinderpalen

De complexe Belgische politieke structuur

De Belgische deelnemers zijn het erover eens dat naast de moeilijkheden die worden veroorzaakt door het mondiale geopolitieke systeem, de gecompliceerde politieke structuur van het land ook een extra dimensie van moeilijkheden toevoegt bij het op gang brengen van dekolonisatieprocessen. Deze complexiteit vertaalt zich voornamelijk in het inefficiënte beheer van middelen en hinderpalen bij het bevorderen van samenwerking tussen organisaties. Als gevolg van deze problemen denken deelnemers dat schaarse middelen verspild worden en de concurrentie tussen organisaties in de hand gewerkt wordt. Betreffende deze uitdagingen, voerden deelnemers uit de Belgische NGO-sector aan dat:

*“Financiering heeft een zeer competitieve en economische dimensie. We zouden dus moeten samenwerken, maar tegelijkertijd zijn we nog steeds in competitie, wat leidt tot **een gebrek aan delen en samenwerken**, met als gevolg opportunistische projectdefinities en loskoppeling van de echte behoeften.”* (Vrij vertaald).

Belgische academici verklaarden ook dat:

“Zo zien we ook vaak herhalingen van de projecten. We zien hetzelfde project bij verschillende universiteiten opduiken, waardoor de impact ontbreekt omdat we onszelf herhalen.”

Academici wezen ook op de diepe tegenstellingen in het globale maatschappelijke systeem. Enerzijds bestaat het gemeenschappelijk goed uit het engagement om armoede uit te roeien en anderzijds is het privé goed erop gericht winsten te genereren voor het bedrijfsleven. Dat laatste staat vaak haaks op de herverdeling van voordelen en opbrengsten, waardoor de doelstellingen van ontwikkelingssamenwerking in het gedrang komen. De focus op bedrijven houdt doorgaans het risico in dat er een grote druk komt te staan op land en gebieden die de basis vormen voor het welzijn van de meeste inheemse bevolkingsgroepen in 'partnerlanden'², zoals benadrukt door een Belgische academicus:

“Ontwikkelingssamenwerking gaat één kant op en alles wat met handel en business en de particuliere sector te maken heeft gaat de andere richting uit (...), als je beseft dat er miljoenen worden uitgegeven, bijvoorbeeld om gemeenschappen in de Amazone te helpen en tegelijkertijd ook miljoenen aan bedrijven die het bos vernietigen.” (Vrij vertaald)

Ondanks deze opmerkingen over bedrijven, hebben we helemaal niet gehoord dat ze uitgesloten moeten worden als deelnemers aan de ontwikkelingshulp.

Andere deelnemers uit de partnerlanden voerden aan dat het belangrijkste probleem is dat de ontwikkelingsinterventies de structurele oorzaken van armoede, het gebrek aan zelfredzaamheid en het multidimensionaal geweld niet aanpakken. Integendeel, de nadruk blijft liggen op economische groei en

² “Partnerland” verwijst volgens de Belgische wet naar het land dat door de OESO wordt beschouwd als een land in ontwikkeling [44]. In dit rapport wordt de term gebruikt die in de wet wordt gebruikt. Het is echter essentieel om te benadrukken dat veel deelnemers niet geloven dat er een “echt” partnerschap is. Deelnemers uit partnerlanden worden ook vaak vermeld als “partners” in dit rapport.

technologische ontwikkeling op basis van de winning van natuurlijke hulpbronnen en financiële accumulatiepatronen. Deze situatie is vooral schrijnend in onderwerpen als energieproductie en de effecten ervan op klimaatvariaties, zoals een deelnemer uit een partnerland in een interview uitlegde:

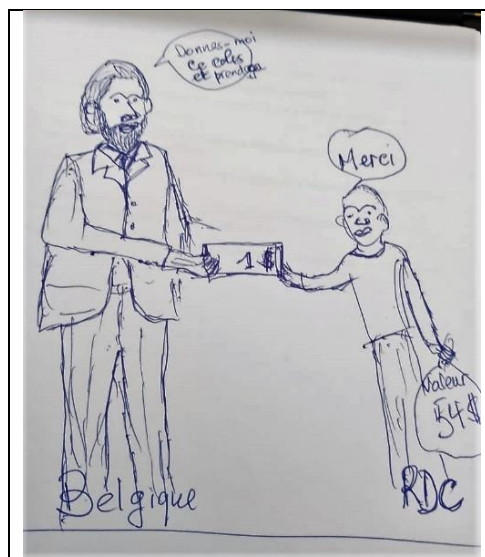
“Een zeer functionele samenwerking op het gebied van overheidsbeleid, zeer meegaand om in te gaan op onze wensen en noden ... Toen we de koolwaterstofagenda voorstelden, de kwestie van royalty's, het probleem van de economie en de overheidsbegroting, hadden we het over structurele kwesties; ze (o.a. de donor organisaties) begrepen het niet eens. Ik heb het gevoel dat ze een heel lokale, heel regionale, heel specifieke, heel sectorgerichte aanpak hebben, en daarom is er geen alomvattende visie.”

Gebrek aan transparantie en hebzucht

Respondenten uit partnerlanden voerden aan dat er een verborgen agenda leek te zijn voor de ontwikkelingshulpindustrie. Ze vermeldden dat in sommige gevallen wat zij als de politieke agenda van donoren beschouwen, wordt vermomd als een partnerschap, waarmee ze insinueren dat er sprake is van vermomming en niet van een echt partnerschap, zoals geïllustreerd in dit citaat:

“... ze proberen te laten zien dat ze stukken land meer attractief gemaakt hebben maar het komt vaak neer op oppervlakkige landschaping, ze begrijpen de richting waarin het land evolueert, de landenstrategieën en beseffen hoe hun ontwikkelingshulp is ingebed in de ontwikkelingsstrategie van de ontvangers, maar als je uiteindelijk het oppervlakkige eraf schraapt, realiseer je je dat ze proberen om de belangen van de ontwikkelde landen te dienen.” (Vrij vertaald)

Hetzelfde gevoel wordt weerspiegeld door de tekening die deelnemers maakten tijdens de DRC-workshop, waar het gebrek aan transparantie in de financiering ter sprake kwam. De tekening toont een knappe, elegante westerling (een Belg) die een biljet van 1 dollar ruilt met een andere kleine, magere en niet goed geklede man (een Congolees) die in ruil daarvoor een pakket ter waarde van 54 dollar aanbiedt.

Figuur 2-1 Illustratie van gebrek aan transparantie

Een ander aspect dat verband houdt met dit gebrek aan transparantie is wat verschillende deelnemers een gebrekkige ontwikkelingsaanpak en een afhankelijkheidssyndroom noemden. De strategieën en acties die door donoren zijn gedefinieerd, hebben volgens de deelnemers een te lage impact op het terrein, waardoor middelen voor ontwikkelingssamenwerking worden verspild en de afhankelijkheid toeneemt in plaats van het oplossen van problemen.

Deelnemers uit partnerlanden merkten ook dit gebrek aan transparantie en hebzucht op bij hun eigen regeringen die blijven wachten op externe hulp in plaats van intern onafhankelijke financieringsbronnen te ontwikkelen.

“We blijven in het beleid van de uitgestoken hand die voortdurend hulp van buitenaf zoekt.”

Versillende deelnemers menen dat dit probleem sterk verbonden is met corruptie in de partnerlanden en misbruik van middelen die zijn toegewezen aan samenwerkingsprojecten gefinancierd in het kader van de samenwerking met België.

“De politici gebruiken het geld van de coöperatie om acties voor electorale doeleinden te financieren en zo hun politieke ambities waar te maken.”

Het comfort van de status-quo

Een andere hinderpaal die de meeste deelnemers erkennen, voornamelijk uit de NGO-sector, is dat ze deel uitmaken van en helpen het systeem met al zijn gebreken in stand te houden. Financiële afhankelijkheid weerhoudt organisaties er vaak van het systeem te bekritisieren uit angst om hun financiële steun te verliezen. Eigenlijk versterken en rechtvaardigen ze dan de status-quo, zoal uitgedrukt door sommige niet-gouvernementele actoren (NGA's):

“We hebben ook een eigenbelang bij het in stand houden van de sector, want het is ons werk. Maar het heeft ook te maken met de financiële instroom van onze organisaties. (...) Er is gewoonweg een politieke onwil om macht op te geven, want een gelijkwaardig partnerschap in de samenwerking impliceert ook dat je een stuk macht afstaat en dat stuit op onwil. Mensen willen daar niets van horen.” (Vrij vertaald)

De deelnemers aan onze studie gebruikten de workshops als ruimtes voor reflectie en het delen van ervaringen, frustraties en angsten. Ze benadrukten dat het merendeel van het personeel in de hulpsector bang was dat verandering zou leiden tot verlies van voordelen, waaronder verlies van banen, maar ook van privileges:

“Ik ben een expat, en (...) ik werd onderdeel van het systeem (...). Je wordt onderdeel van een systeem omdat het je ook voordelen biedt die je voorheen niet had”.

De volgende retorische vraag van een deelnemer uit een partnerland, vat dit goed samen:

“Hoe eerlijk kun je zijn in het weerspiegelen van een realiteit om deze te transformeren als die realiteit je privileges biedt?”

De dominantie van de “witte (blanke) man” en de hiërarchische structuren op basis van klassen- en gendervooroordelen van de hulpverleningsindustrie zijn andere elementen die door deelnemers worden vernoemd als veelvoorkomend en moeilijk te veranderen.

“Eén van de grootste pijnpunten voor onze sector is dat hij erg wit is, en we zijn op zoek naar de rol en inbreng van de diaspora die momenteel erg klein wordt gehouden, zodat we (de hulpverleningsindustrie) niet echt als inclusief kunnen worden beschouwd.”

Paternalisme en “witte redder” complex

De meeste deelnemers uit de partnerlanden waren het erover eens dat paternalisme en het “witte redder” complex nog steeds wijdverbreid zijn in de Belgische ontwikkelingshulp. Sommige deelnemers aan de DRC-

workshop legden bijvoorbeeld uit hoe België zich blijft mengen in het politieke, sociale en culturele leven van het land.

“De samenwerking met België in het kader van ontwikkelingshulp is paternalistisch. De vader wordt verondersteld de behoeften van zijn zoon te kennen om na te denken over de oplossingen en de middelen die moeten toegepast worden om een goed resultaat te bereiken (...) België houdt geen rekening met de fundamentele problemen van de bevolking. Er zijn overheidsbeleidslijnen, maar die worden niet altijd gevolgd omdat er vaak alleenstaande strategieën zijn op alle niveaus van interventie, zodat de operationalisering problemen oplevert. Er is bijvoorbeeld een eigen ontwikkelingsdynamiek bij de ETD (Entités Territoriales Décentralisées). Elk plan schetst werkelijke behoeften van de bevolking. Er wordt helaas niet geluisterd naar de bevolking zelf die haar prioriteiten heeft uitgedrukt. De interventies houden geen rekening met hun aspiraties.”

Volgens de meeste deelnemers uit de partnerlanden legt België zijn ontwikkelingsmodel op als onderdeel van deze paternalistische houding. Maar ook sommige Belgische NGO's geven dit expliciet aan:

“We leggen onze visie op ontwikkeling vanuit het noorden op, gebaseerd op onze kapitalistische, globalistische wereldvisie. Deze situatie heeft gevolgen, met name paternalisme, een top-down benadering, eenzijdigheid, een gebrek aan overleg met de begunstigden.”

Veel deelnemers zijn van mening dat de definitie van programma's en strategieën problematisch is omdat ze gezien wordt als het opleggen van een ontwikkelingsmodel. Bijgevolg staan de antwoorden op de belangen van de donoren vaak los van de reële behoeften van de begunstigden, zoals sommige Belgische deelnemers stellen:

“We hanteren vaak een top-down benadering. Dus niet eerst kijken naar de behoeften ter plaatse, maar eerder naar de politieke agenda en wat we willen doen in plaats van wat nuttig is om te doen.”

Belgische NGO's erkennen ook dat de Belgische ontwikkelingshulp besmet is met het “witte redder” complex:

“We hebben ook het complex van de witte redder: zij die het weten zullen degenen redden die het niet weten. Deze centraliteit en overheersing van de westerse cultuur en wereldbeeld is gestoeld op de geschiedenis die er één is van overheersing van sommige volkeren door andere.”

Aanhoudend racisme, discriminatie

Racistische uitspraken en andere vormen van discriminatie vanwege enkele geïsoleerde individuen, die soms ontwikkelingssamenwerking in haar geheel vertegenwoordigen, bestaan nog steeds. Dit lijkt vooral voor te komen bij individuen, maar het wordt pas echt een uitdaging voor ontwikkelingssamenwerking wanneer dit (soms ongewild) wangedrag onopgemerkt blijft en niet op gepaste wijze wordt aangeklaagd om herhaling te vermijden. Een respondent over dit thema gaf aan dat hij dit soort gedrag ervaart als extreem en structureel. Het wangedrag wordt in de doofpot gestopt als het gaat om racisme, discriminatie en het tonen van westerse suprematie tegenover de burgers van de partnerlanden. Hij geeft het volgende voorbeeld:

“Soms komen er mensen, en ze hebben hun stereotypen maar soms gaat het verder dan enkel dat, zoals het geval van een Belg die kwam en zei: ik kan me niet mengen met die zwarten, geef me een aparte werkplaats. Je rijdt als bestuurder in de auto met hem en hij zegt, alsjeblieft, als je tegen me praat, kijk niet naar mij maar kijk vooruit en tegelijkertijd stelt hij je dus een vraag en interageert hij met jou.”

Deelnemers wijzen ook op extreme discriminatoire uitspraken die oorspronkelijk te horen waren in het koloniale verleden, vooral wanneer men het heeft over geld dat wordt besteed aan de projecten in de partnerlanden:

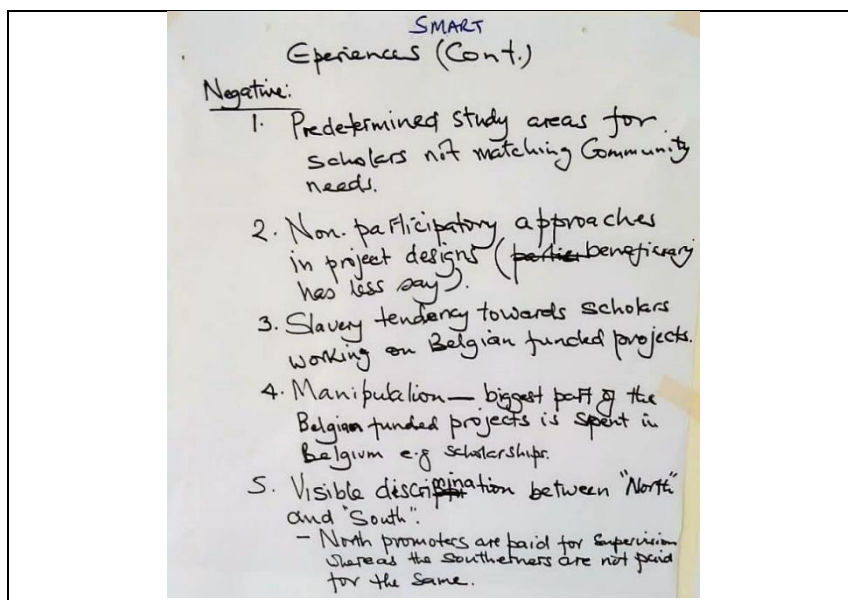
“Dit is het geld van onze belastingbetaler; het is mijn grootmoeder die dit betaalt; dit is mijn geld.”

Roekelose uitspraken als de bovenstaande doen ons beseffen dat racisme sluimert in ons dagelijks leven, inclusief op alle niveaus van de ontwikkelingshulpsector. Dit, gecombineerd met de niet-bestaande evaluatie van donoren en hun ontwikkelingsagentschappen, belemmert de mogelijkheden om kritiek te uiten op de acties die in de partnerlanden worden uitgevoerd.

Helaas herinnert deze situatie ons eraan dat racisme geen probleem uit het verleden is. Raciale macht maakt deel uit van de dominante relaties die aanwezig zijn in ontwikkelingshulp en die zich kunnen uiten in racistisch gedrag, zoals in de bovenstaande voorbeelden. Maar we kunnen ze ook waarnemen in subtielere en genormaliseerde vormen van discriminatie, zoals organisatorische hiërarchieën, loonverschillen en aanwervingsprocedures, zoals opgemerkt door sommige deelnemers.

“Hebben mensen met een andere afkomst uit andere sociale geledingen ook toegangskansen tot jobs? Dit is een vraag die ik me veroorloof te stellen. Zijn wij als NGO's gevoelig voor gelijke opportuniteiten? Ik stel de vraag omdat er hier in België veel buitenlanders zijn die twee, drie of zelfs vier masters hebben, maar werkloos zijn, en er ook anderen zijn die amper job opportuniteiten krijgen. Zouden NGO's een loopbaanbeleid kunnen ontwikkelen dat hiermee rekening houdt, evenals DGD trouwens?” (Vrij vertaald)

Deze situatie is ook merkbaar in de onderwijssector, onder andere bij academici die ervan overtuigd zijn dat er maar één manier is om wetenschap te bedrijven. Sommigen zijn van mening dat ze wetenschappers uit partnerlanden enkel kunnen 'opleiden' door kennis, technologieën en methodologieën over te dragen. Wetenschappers uit partnerlanden vermeldden dat het vaak voorkomt dat buitenlandse academici hun ideeën opdringen terwijl ze de lokale kennis, capaciteiten en behoeften negeren en kleineren, en aldus bijdragen tot een laag zelfbeeld en een gebrek aan assertiviteit bij de ontvangers.

Figuur 2-2 Discriminatie in de onderwijssector

Een ander probleem houdt verband met de definitie van de onderzoeksthema's. Sommige Belgische academici zijn enkel geïnteresseerd in het ontwikkelen van onderzoek dat kan worden gepubliceerd in wetenschappelijke tijdschriften met grote impact en niet in het oplossen van lokale problemen waarvoor academici in partnerlanden belangstelling hebben, zoals één van de geïnterviewden vermeldt:

“In de universiteiten daar (België) hebben ze publicatiestandaarden, en die zijn gekoppeld aan de nieuwste technologie. De laatste tijd gingen we bijvoorbeeld de genetica van (...) bestuderen. Voor mij is het belangrijk om een technologie te ontwikkelen die hier kan worden gebruikt (...), die eenvoudig toe te passen en economisch is en die we hier kunnen uitvoeren onafhankelijk van apparatuur in het buitenland en zonder dat het nodig is onderdelen ervan in België te laten uitvoeren. Dus ze zeiden dat het onderzoek dat ik wilde doen niet publiceerbaar was en dat ik verouderde technologieën onderzocht, en bijgevolg ook geen goede publicatie zou kunnen maken. En ik vertelde hen de waarheid, namelijk dat ik niet zo veel aan de publicatie denk. Ik denk eerder na over hoe mijn probleem op te lossen.” (Vrij vertaald)

2.2. Procedurele hinderpalen

Hoewel de door de deelnemers genoemde procedurele hinderpalen talrijk en divers zijn, hebben we geprobeerd ze in te delen in vijf thematische groepen. De eerste groep houdt verband met projectbeheer en het regulerende karakter ervan; de tweede houdt verband met het kennen van de context; de derde houdt verband met monitoring en evaluatie; het vierde en vijfde thema belichten enkele interpersoonlijke relationele aspecten, zoals ongelijkwaardige behandeling en communicatie problemen.

Het regulerende karakter van ontwikkelingsprogramma 's en machtsverhoudingen

Eerdere studies hebben aangetoond dat bureaucratische procedures deel uitmaken van het regulerende karakter van het ontwikkelingsapparaat dat lokale en externe overheden gebruiken om hun eigen voortbestaan te verzekeren [18]. In ons onderzoek waren alle deelnemers het erover eens dat ontwikkelingsprogramma's onderworpen zijn aan talrijke bureaucratische procedures, zoals technische vereisten, budgettaire termijnen en financieringsprioriteiten die weinig verband houden met de behoeften ter plaatse. Een deelnemer merkt op:

‘Meestal wordt de planning gemaakt aan de tafel van de “koloniale meester”, en deze zal daarna komen uitleggen dat we zoveel geld hebben voor een bepaald soort projecten, dus je neemt het of laat het. Ze zouden het ook anders kunnen aanpakken: bijvoorbeeld beginnen met de bepaling waar ze het programma willen implementeren en vervolgens de echte problemen aanpakken, zodat ze niet afkomen met uitspraken zoals voedselzekerheid is het probleem dat we willen aanpakken als water het echte probleem is.’

Het DGD-personeel verklaarde ook dat bureaucrativering één van de grootste problemen is die ze hebben, zoals door sommige deelnemers werd gesteld:

“Een ander probleem dat we hebben geïdentificeerd, is dat van de bureaucrativering. Inderdaad, bureaucrativering, vooral de controle, wordt uiteindelijk uitgeoefend door de donoren. ”

Evenzo hebben de NGA's dezelfde perceptie, zoals opgemerkt door enkele Belgische deelnemers:

“Het meest voor de hand liggende is al wat administratief is. Uiteraard is dat voorzien in onze standaarden, tools en administratieve normen. Die bepalen de tijdslijnen, de documenten, en de conceptuele kaders volgens Westerse criteria. Dit doet ons zeggen dat de intenties voor het opnemen van lokale actoren erg cosmetisch is.” (Vrij vertaald)

Meer algemeen waren de deelnemers het erover eens dat belanghebbenden uit partnerlanden beperkte mogelijkheden hebben om deel te nemen aan de besluitvormingsprocessen:

“We hebben extreem onevenwichtige partnerschappen (...) je hebt het er eerder ook over gehad. Programma's worden vaak hier in het noorden geschreven en vaak heel weinig samen met de partner van het zuiden. Ze bevatten dan ook vaak een methodologie die aan de partners worden opgelegd.”

Volgens de deelnemers hangt dit regulerend karakter van samenwerking samen met machtsverhoudingen en meer specifiek het niet willen opgeven van macht.

“Er is ook gewoonweg een politieke onwil om de macht op te geven. Nochtans impliceert evenwichtig partnerschap ook dat je een stuk macht moet afstaan, maar er is grote onwil om dat ook effectief te doen.”

Gebrek aan uitgebreide kennis van de lokale context

Deelnemers uit de partnerlanden zijn van mening dat het Belgische ontwikkelingshulpsysteem een beperkte en oppervlakkige kennis heeft van de lokale politieke, socio-economische, ecologische en lokale context. Hoewel een redelijk nauwkeurige diagnose de belangrijkste problemen identificeert, wordt de analyse van de oorzaken die deze veroorzaken niet uitgediept of verwaarloosd. Dit vertaalt zich in acties die gericht zijn op het verlichten van de symptomen en niet gericht zijn op de oorzaken, die de structurele persistentie van armoede, marginaliteit, sociale conflicten, mensenrechtenschendingen en verloedering van het milieu aantasten. Dit geeft één van de deelnemers zeer duidelijk aan.

“We merken bij de Belgische actoren een zekere ontwrichte visie op de nationale realiteit, maar wel een heel openhartige lezing van de onderliggende processen achter deze ontwrichte realiteit. Dat zorgt er volgens ons voor dat ze soms de verkeerde beslissingen nemen. Ze zouden het vermogen moeten ontwikkelen om de werkelijkheid te analyseren, waardoor ze de visie zouden hebben om haarscherp te zeggen: hier zitten we goed en we zeggen ja, hier zitten we ernaast en we zeggen nee.”

Een ander gevolg van dit gebrek aan alomvattende kennis van de lokale context is de versnippering en verkeerde interpretatie van de realiteit die later tot uiting komt in sectorale interventies. Daardoor wordt vaak een sectorale strategie aangenomen die weinig rekening houdt met de relaties tussen de problemen en wordt een meer holistische visie genegeerd van af het begin, bij het ontwerp van de strategie.

Wat betreft de transversale criteria (gender, klimaatverandering, D4D), zeiden de deelnemers dat ze de voorwaarden van de donoren moeten volgen om toegang te krijgen tot de financiering, zelfs als ze bijna niets weten over het onderwerp of hoe ze gender- of klimaatveranderingskwesties in hun onderzoek kunnen inbedden.

“Ontwikkelingssamenwerking zet zijn eigen strategische lijnen uit. Toen we bijvoorbeeld in competitie met anderen deelnamen aan het ARES programma, waren er al vooraf gedefinieerde elementen waaraan we moesten voldoen op het gebied van gender en generatie, bestuur, klimaatverandering, enz. Die zijn weliswaar in de mode, maar we begrijpen niet per se dat een project aan zoveel criteria moet voldoen. En het is vaak moeilijk voor ons om dit in een project te verwerken omdat er zoveel variabelen zijn, maar ja er is geen andere optie dan ons uiteindelijk aan te passen. We moeten praten over gender, generatie, bestuur, zelfs zonder echt te weten waar we het over hebben.”

Belgische NGA's vernoemden ook een gelijkaardig probleem:

“Donateurs stellen soms hun voorwaarden voor financiering zonder rekening te houden met de prioriteiten van de landen, maar er zijn ook veel voorwaardelijke programma-eisen: de link met het milieu, de link met digitalisering, de link met ..., zelfs als je aan een specifiek thema werkt, zouden we moeten zoeken naar consistentie met veel andere thema's, die je uiteindelijk afleiden van je hoofdmissie.”

Evaluatie als controlemechanisme en niet als hulpmiddel voor verbetering

De meeste deelnemers waren het erover eens dat projectmanagement bureaucratisch en unidirectioneel is, gericht op het evalueren van de uitvoering van activiteiten en voornamelijk beperkt tot het meten van de efficiëntie van projecten. Met andere woorden, de evaluatie richt haar aandacht op het beheersen van het

gebruik van middelen (geld). Er is echter te weinig oprechte interesse in het nut of de positieve of negatieve effecten van de uitgevoerde acties, en de evaluatie wordt niet opgevat als een leeroefening of een hulpmiddel voor verbetering.

Deelnemers aan INGO's zijn van mening dat de evaluatie niet gericht is op wederzijds leren en feedback, omdat er geen tweerichtingsmechanismen zijn voor monitoring, evaluatie, verantwoording (accountability) en leren (MEAL). Bijgevolg wordt de evaluatie herleid tot het toepassen van een selectie criterium om al dan niet steun aan de begunstigen toe te kennen, maar houdt ze geen verband met hun behoeften.

Evenzo erkenden Belgische NGA's dat ze hun rapportering moeten gebruiken om donoren te overtuigen van het succes van hun interventies, maar niet om te leren, zoals sommige deelnemers stellen:

“Een risico van dat zeer sterk op rapportering gerichte systeem is dat - vermits de resultaten zo essentieel zijn om financiële steun te verkrijgen - mensen ertoe aangezet kunnen worden om resultaten te verfraaien: ze verzinnen resultaten omdat er zoveel van afhangt, er is geen ruimte voor het maken van fouten. Organisaties hebben niet de mogelijkheid om te leren van fouten, alles moet altijd perfect zijn.”

Anderzijds bevestigden de medewerkers van DGD dat hun werklast hen geen tijd geeft om de informatie in de rapporten te assimileren en er veel van op te steken. Op de één of andere manier gaat ervaring verloren omdat ze het drukker hebben met controleren eerder dan leren, zoals uitgelegd door één van de groepen:

“(…) DGD heeft in theorie nog steeds een strategische en lijnbepalende rol, en de controletaken vergen soms meer tijd van ons dan de andere taken. (…) Controle kost in ieder geval veel tijd. (…) Is het aan ons om te controleren? Hoe ver moeten we controleren?”

De meeste deelnemers merkten op dat het administratieve proces bureaucratischer was geworden. Hun tijd gespendeerd aan rapportage is tijd die in mindering komt van de tijd voor andere, relevantere activiteiten. Bovendien verklaarden deelnemers dat de zware controle over middelen een gevoel van machtsmisbruik en gebrek aan respect veroorzaakt, wat de relaties aantast en het vertrouwen vermindert. Deelnemers uit de partnerlanden betreuren het ook dat donoren hen vragen moeilijkheden en veranderingen in de (locale of probleemstelling) context te melden als ze dan toch niet in aanmerking genomen worden voor toekomstige interventies, zoals opgemerkt door sommige academici.

“Deze VLIR-projecten vragen elk jaar om de context en variaties van de problematiek uit te leggen. Waarom ze erom vragen, wordt niet begrepen omdat dezelfde resultaatsindicatoren behouden blijven en niet aangepast worden. Dat heeft dus geen zin. Het doel is om informatie te verkrijgen, maar deze nieuwe informatie mag je niet gebruiken om je resultaten projectie op basis van die gewijzigde context aan te passen en te laten evalueren volgens aangepaste indicatoren.” (Vrij vertaald)

Differentiële behandeling

Deelnemers uit de partnerlanden zijn van mening dat de salarisbehandeling van lokale partners niet evenredig is met het werk dat zij doen om de geplande activiteiten uit te voeren en de doelstellingen van de projecten te bereiken en ook niet evenredig is met het salaris dat wordt ontvangen door de Belgische partners. De deelnemers zijn van mening dat zowel lokale als buitenlandse deskundigen om billijkheidsredenen tegen hetzelfde tarief moeten worden betaald:

“Er zijn onevenwichten op het gebied van facilitering en remuneratie tussen noord- en zuidexperts. Zuid-experts hebben vergelijkbare vaardigheden en vergelijkbare uitdagingen in het leven, dus de ondersteuning moet gelijkwaardig zijn of zelfs meer. Zuid-experts hebben immers gezinnen te onderhouden via hun remuneratie voor het geleverde werk.”

Deelnemers uit de partnerlanden zijn van mening dat deze gedifferentieerde behandeling ook op andere terreinen wordt waargenomen, zoals het gebrek aan empathie voor lokale actoren wanneer zich onvoorziene situaties voordoen die de uitvoering van projecten vertragen terwijl men flexibeler en begrijpender is voor Belgische collega's. De deelnemers zijn ook van mening dat dergelijke onevenwichten een afspiegeling zijn van een koloniale tendens waarbij de lokale mensen werden gezien als mensen van een lagere stand en met minder inspraak wat hun werk en bestaan betreft.

Communicatie hinderpalen

Sommige deelnemers zijn van mening dat communicatieproblemen verband houden met de dominantie relaties, de in gebreke blijvende wil om te luisteren, de gebrekkige acceptatie van de diversiteit aan visies en de manieren om de wereld te begrijpen. Het is dan ook moeilijk om een open dialoog tussen de verschillende actoren tot stand te brengen en de regels worden uiteindelijk van bovenaf opgelegd, zoals één van de Belgische deelnemers uitlegt.

“Het wordt moeilijk om echte communicatie te hebben. We vragen ons af hoever we werkelijk kunnen gaan in de dialoog, of dat nu met donateurs is, met onze partners of soms zelfs binnen een team.”

Een andere factor die interpersoonlijke relaties belemmert, zoals vooral opgemerkt door Latijns-Amerikaanse deelnemers is de taal. Hoewel Belgische partners in het veld Spaans spreken, gebeurt dat niet met de medewerkers van het hoofdkantoor in België. Deze laatsten geven de voorkeur aan uitwisselingsmomenten in het Engels, wat een directe relatie in evaluatiebezoeken, samenwerkingsworkshops, correspondentie en rapportage bemoeilijkt.

Naast de bovengenoemde uitdagingen, geeft de academische sector de voorkeur aan Engels in communicatie en kennisproductie, waardoor hiërarchieën ontstaan, zoals aangegeven door deelnemers. Ze zijn ook van mening dat academici prioriteiten, thema 's en methodologieën opleggen met behulp van peer-reviewed Engelse tijdschriften als argument. Meerdere deelnemers gaven aan dat de Belgische onderzoekers, aan de top van de piramide staand, de informatie verwerken en de wetenschappelijke publicaties voorbereiden, terwijl de lokale onderzoekers daarentegen de data verzamelen.

*“Hier (...) hadden we veel onderzoek gedaan en hij had de resultaten van ons onderzoek gepubliceerd (...). Ze overlegden niet eens, en toen ik ontdekte dat hij aan het publiceren was zonder dat ik op de hoogte gesteld werd, vroeg ik: hoe kan dat? En hij vond dat **hij** het recht had om te bepalen of hij het zou publiceren of niet. Hij had een beetje geld gegeven, en ik zei hem, nee, dat kun je niet doen omdat wij het werk hier hebben gedaan. Zelfs als je wat geld geïnvesteerd hebt dan kan je niet zomaar beslissen nu ga ik deze resultaten publiceren. Want tenslotte, wat je hebt gegeven, dekt niet eens 10% van het werk dat we hebben gedaan. En er was een monumentale ruzie en een discussie, en daar voelde ik die koloniale houding helemaal, en ik zei hem zelfs bijna: je wilt spiegels inruilen voor goud.”* (Vrij vertaald)

Om verstaanbaarheidsredenen was het onmogelijk een letterlijke vertaling van het Engelstalige rapport te maken en bijgevolg zijn sommige uitspraken van interveniënten niet letterlijk weergegeven maar eerder een omschrijving met groot respect voor de oorspronkelijke inhoud. Of de gecapteerde opinies nu gerechtvaardigd zijn of niet, het zijn alleszins percepties die zo getrouw mogelijk werden weergegeven. De negatieve toon is opvallend en wordt gedeeld door alle types deelnemers. Er kan een natuurlijke predispositie zijn naar het negatieve omdat het onderzoek wil bijdragen om het heden in een betere toekomst om te vormen.

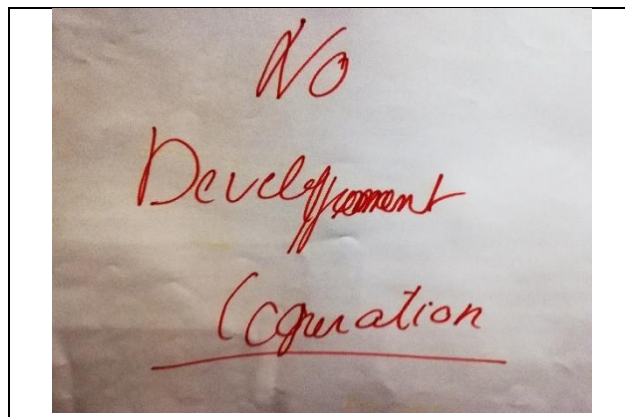
3. ALTERNATIEVE WEGEN IN BEELD GEBRACHT

Nadat de verschillende problemen werden verduidelijkt, werden de deelnemers uitgenodigd om alternatieve wegen voor te stellen om met de geïdentificeerde problemen om te gaan. Hieronder vatten we de alternatieve structurele en procedurele veranderingen die voorgesteld werden door de deelnemers samen (zie paragraaf 1.1. voor details over de thematische analysemethodologie).

3.1. Voorgestelde structurele veranderingen

Geen ontwikkelingssamenwerking

Sommige deelnemers menen dat de enige mogelijke oplossing is om de ontwikkelingssamenwerking stop te zetten (een boutade of niet?). Ze merkten op dat het systeem niet veranderd kon worden en moet verdwijnen. Enkele uitdrukkingen die de deelnemers gebruikten waren: *"Ontwikkelingssamenwerking is de arm en de navel van de voortzetting van de kolonisatie"*, *"de glitter en het showaspect van samenwerkingsprojecten elimineren."* *"Geen ontwikkelingssamenwerking"*, zoals geïllustreerd in de onderstaande afbeelding:

Figuur 3-1 Geen ontwikkelingssamenwerking als toekomstbeeld

In beeld brengen van andere mogelijke wegen: herstelbetalingen, kwijtschelding van schulden en gelijkwaardige partnerschappen

Deelnemers wilden andere manieren naar voor schuiven die partnerlanden kunnen helpen in hun strijd tegen armoede. Sommige deelnemers suggereren dat herstelbetalingen en schuldkwijtschelding meer effect zouden kunnen hebben dan programma's voor ontwikkelingssamenwerking:

"Herstelbetalingen en erkenning van wandaden zijn nodig om de geesten en de systemen te dekoloniseren."

Helemaal niet in dezelfde richting, maar op zoek naar andere wegen, stellen sommige deelnemers voor om niet-financiële partnerschappen te promoten. Ze gaven echter aan niet te weten hoe dit in de praktijk kon worden gebracht.

"Bevorder niet-financiële partnerschappen, want als we zeggen dat het financiële aspect één van de achillespezen in deze (de)koloniatiekwesties, dan zouden we kunnen proberen in onze gouvernementele samenwerking, maar ook met onze partners, niet-financiële samenwerkingsverbanden op te zetten."

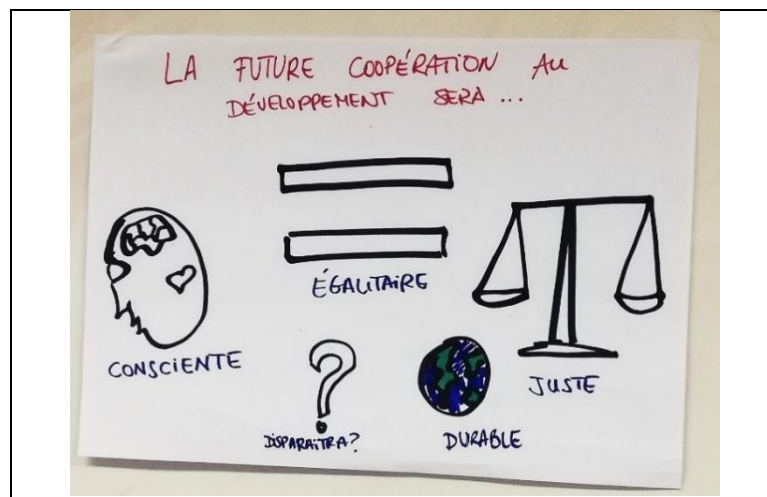
Deelnemers gebruiken een zeer uitgebreide woordenschat voor het veranderen van de huidige relaties die wordt gekenmerkt door (meer) gelijkheid: *"solidariteit"*, *"vrijheid"*, *"soevereiniteit"*, en *"diversiteit"* waren enkele van de gebruikte woorden. Ze zien internationale relaties in termen van samen werken aan

gemeenschappelijk gedefinieerde uitdagingen en als 'een spiraal van universele vooruitgang'. In het algemeen waren "gelijkheid" en "echt partnerschap" de begrippen die het meest aansloegen bij de deelnemers, zowel uit België als uit partnerlanden.

Een verandering van binnenuit aandurven

Om vooruitgang te boeken op het pad van gelijkwaardige partnerschappen, waren enkele Belgische deelnemers het erover eens dat alle actoren van ontwikkelingshulp hun organisatiestructuren moeten herzien. Beleid moet ertoe leiden dat organisaties de retoriek verlaten, naar actie overgaan en hiërarchieën ontmantelen. Ook moet het bewustzijn groeien over de onverdiende voordelen en privileges verworven via raciale hiërarchieën en op kosten van lokale gemeenschappen.

Deelnemers vinden het nodig om nieuwe besluitvormingstools te bouwen waarbij alle stemmen dezelfde beslissingsbevoegdheid hebben. Dit vereist dat degenen die macht hebben ze gebruiken ten behoeve van degenen die er het meeste nood aan hebben. Met andere woorden, het is noodzakelijk om het DNA van het systeem te veranderen, wat inhoudt dat we verantwoording moeten afleggen t.o.v. de behoeften van de lokale gemeenschappen en niet aan de donorregels. Zoals te zien is in onderstaande afbeelding, zijn de deelnemers van mening dat verandering nodig is, anders verdwijnt ontwikkelingssamenwerking.

Figuur 3-2 Noodzaak om te veranderen

Sommige deelnemers zijn van mening dat er op één of andere manier meer beleidscoherentie nodig is. Belgische NGA's vinden echter dat het beleid een andere richting uitgaat:

"We hebben een beleid nodig dat niet hindert, maar ondersteunt wat we proberen te doen."

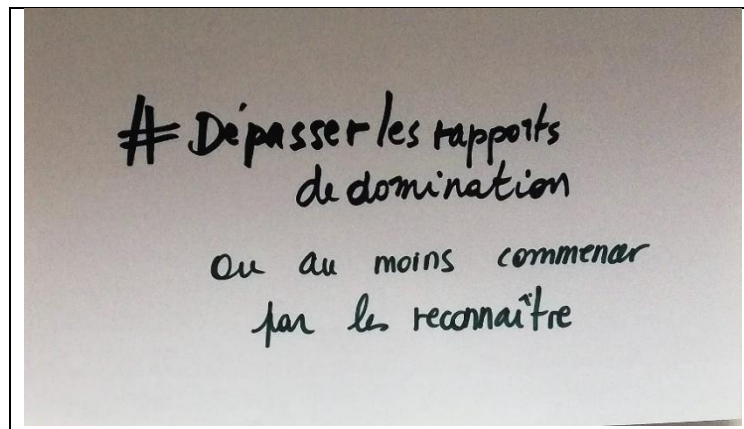
NGA's benadrukten de noodzaak van een verandering in het systeem en riepen op tot een meer inclusief Human Resources (HR)-beleid in hun organisaties, waarbij vooral de diaspora wordt geïntegreerd:

"We mogen ons niet laten afleiden. Kijk naar uw HR-beleid of uw bestuursorganen. Wie zetelt erin? Waar is de partner in dat hele verhaal? Waar is de diaspora? Waar is de diversiteit in onze door blanken gedomineerde instellingen?"

Erkenning en bewustwording van de (neo)koloniale praktijken bij de ontwikkelingshulpactoren

Verschillende Belgische deelnemers zijn van mening dat de eerste stap om de Belgische ontwikkelingshulp te dekoloniseren "de erkenning van de koloniale oorsprong (geschiedenis) en de (neo)koloniale benadering (nu)" is. Andere Belgische NGA's vinden het cruciaal dat rijke landen erkennen dat ze rijk zijn, mede dankzij

decennia van kolonisatie om een ongelijk financieel, ecologisch, commercieel en politiek systeem te vestigen. Ze overwegen ook de noodzaak om verder te gaan dan relaties van de facto overheersing en te beginnen met het erkennen ervan, zoals aangegeven in de onderstaande illustratie.

Figuur 3-3 Verder gaan dan dominantierelaties

Verskillende deelnemers van de INGO's noemden onderwijs één van de meest concrete acties die op verschillende niveaus moeten worden ondernomen: **intern** binnen de hulpsector, inclusief een verandering in de wervingsparameters, en **extern** samen met enerzijds belastingbetalers en beleidsmensen in het mondiale noorden, en anderzijds met regeringen, projectdeelnemers en partners in het Zuiden:

"Dus ik denk dat een betere opleiding één van de (concrete) acties zou kunnen zijn. Als we een beter begrip ontwikkelen en een plek hebben om te communiceren zoals bijvoorbeeld deze workshop, dan is dat een heel goede opportuniteit voor mij om veel dingen te leren van jou. Ik denk dat dit nuttig kan zijn. We kunnen dan op een betere manier deel uitmaken van het systeem".

Deelnemers gaven aan dat de universitaire opleidingen, evenals de introductietraining van INGO's en de Verenigde Naties ook veranderd moeten worden:

"Onderwijs en een ander narratief in de academische wereld zijn dringend nodig voor ontwikkelingsstudies die moeten gefocust worden op de missie".

Deelnemers uit de partnerlanden vinden dat ontwikkelingshulp het racisme en alle vormen van discriminatie moet bestrijden. Ze stellen voor om de staf van ontwikkelingshulp te sensibiliseren en de bestaande morele codes toe te passen om dit doel te bereiken.

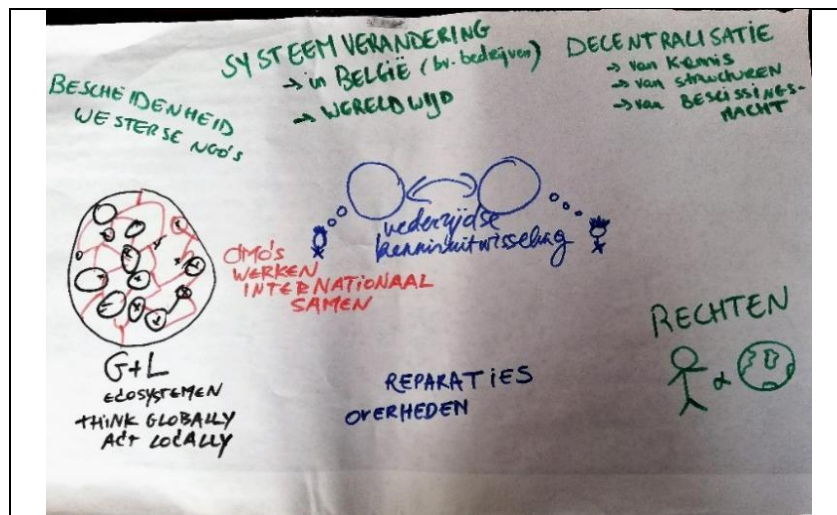
Aan de andere kant zijn sommige deelnemers uit de partnerlanden van mening dat de wereldwijde crisis en het koloniale verleden betekenen dat *"samenwerking geen vrijblijvende kwestie is, maar eerder een verplichting van de koloniserende landen"*. Ze vinden het cruciaal om *"na te denken over het koloniale karakter van samenwerking, wat best op een transversale en permanente manier gebeurt vooral onder de partners."*

Een machtsverschuiving naar het maatschappelijk middenveld

Er is een unanieme oproep gedaan om samen met donoren, beleidsmakers, partnerlanden en het maatschappelijk middenveld het programma voor ontwikkelingshulp te co-creëren - een programma gebaseerd op lokale prioriteiten en behoeften, uitgevoerd door lokale gemeenschappen om eigenaarschap en wederzijdse verantwoordelijkheid te versterken. Er moeten mechanismen worden gecreëerd waarmee maatschappelijke organisaties kunnen worden betrokken bij de besluitvorming over alle acties die direct of indirect verband houden met hun grondgebied. Het maatschappelijk middenveld moet de mogelijkheid

hebben om te beslissen over de programma's, strategieën, het budget en zelfs de begunstigden van de interventies.

Deelnemers zijn van mening dat het veranderen van het systeem ook inhoudt dat kennis, structuren en beslissingsbevoegdheid gedecentraliseerd worden, waardoor lokale gemeenschappen een stem krijgen. Volgens de deelnemers impliceert deze verandering het bouwen van verschillende vormen van verbondenheid. Ze vermelden onder meer wederkerigheid, respect en empathie als basis voor een rechtvaardig partnerschap. Ze merken ook op hoe belangrijk het is om verantwoording af te leggen voor huidige en toekomstige generaties.

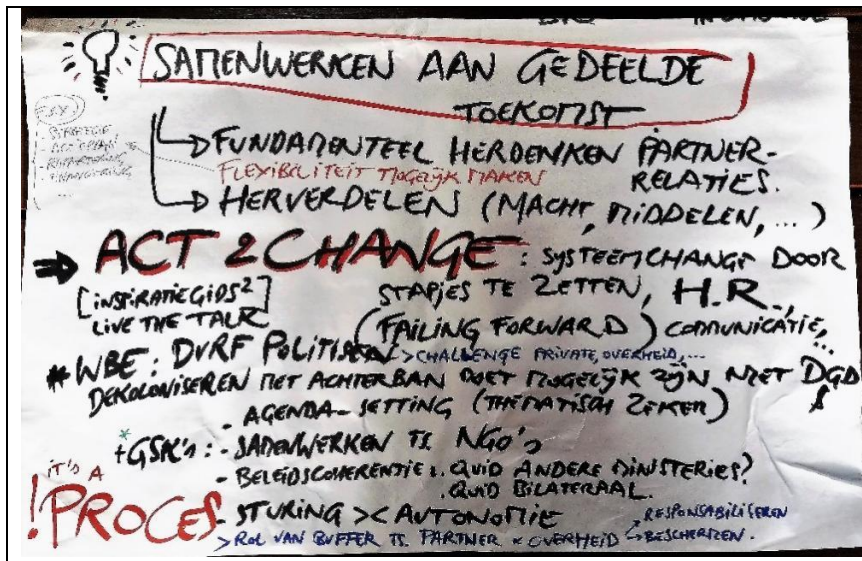
Figuur 3-4 Het systeem wijzigen

Deelnemers denken na over wat nodig is om de capaciteiten en expertise van lokale gemeenschappen te erkennen. Tegelijkertijd is de bereidheid vereist om van lokale ervaringen te leren en andere kennisystemen te waarderen dan enkel wetenschappelijke kennis. De droom van een deelnemer geeft deze verandering goed weer:

“Ik droom dat (...) we stoppen met praten over capaciteitsopbouw en tot capaciteitsdeling overgaan.”

Samenwerken aan een gedeelde, lokaal geleide toekomst

De meeste deelnemers zijn het erover eens dat een gedeelde toekomst een gelijkwaardig partnerschap vereist, waarbij samenwerking op alle niveaus moet worden bevorderd, inclusief Zuid-Zuid-samenwerking en het opbouwen van transparante en horizontale relaties tussen partners. De gezamenlijke constructie van een gemeenschappelijk strategisch kader is noodzakelijk, waarin waarden als wederkerigheid, solidariteit en respect worden geïntegreerd. Hoewel sommige organisaties deze praktijken al toepassen, wordt voorgesteld ze uit te breiden en te versterken.

Figuur 3-5 Samen werken aan een gedeelde toekomst

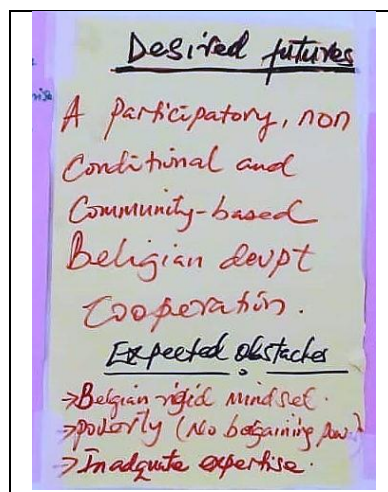
Deelnemers eisen een toekomst die gestuwd en gestuurd wordt door een representatief maatschappelijk middenveld en zijn behoeften. Het veranderen van het DNA van ontwikkelingshulp zal een verandering in besluitvormingsprocessen vereisen en hiërarchische relaties doorbreken, en in de plaats daarvan synergieën, samenwerking, wederzijds leren en een medebeheer dat rekening houdt met de lokale cultuur tot stand brengen.

Samenwerking op basis van partnerbehoeften

De deelnemers uit de partnerlanden roepen unaniem op tot samenwerking op basis van de reële behoeften van de landen. Zij zijn van mening dat ontwikkelingshulp de soevereiniteit van landen moet versterken:

“Ontwikkelingssamenwerking zal veranderen wanneer de begunstigde staten het recht hebben verworven om voorgestelde interventies te weigeren of te aanvaarden.”

Andere deelnemers zijn van mening dat het maatschappelijk middenveld het laatste woord moet hebben bij het definiëren van de programma's en projecten die op hun grondgebied worden uitgevoerd. Bovendien moeten deze interventies de lokale cultuur respecteren, de kennis en vaardigheden in de gebieden waarderen, en mogen ze geen voorwaardelijke hulp zijn.

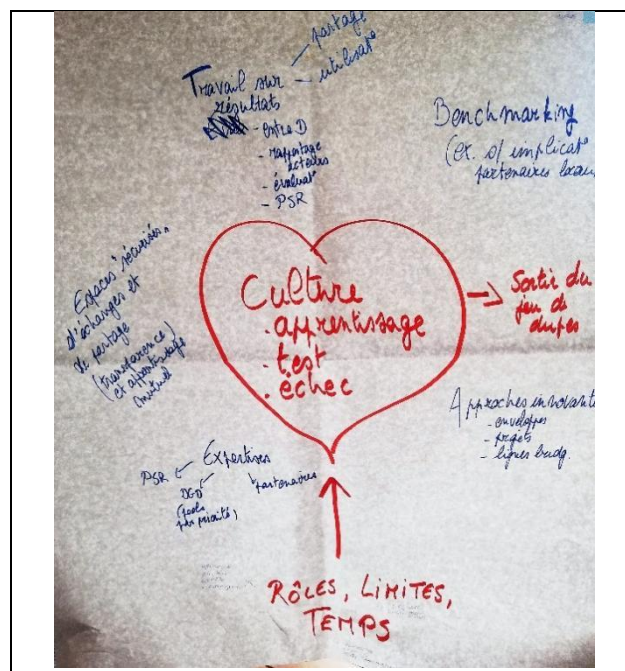

Figuur 3-6 “Community-based” samenwerken

3.2. Voorgestelde procedurele wijzigingen

Ontwikkel een bidirectioneel MEAL-systeem

NGA deelnemers vinden het noodzakelijk dat een cultuur van wederzijds leren omarmd wordt door middel van bidirectionele mechanismen voor monitoring, evaluatie, verantwoording (accountability) en leren (MEAL) die flexibel moeten zijn voor veranderingen in de context. Deze praktijken kunnen helpen de relaties, het medebeheer en het lokale eigendomsrecht te versterken en het zelfrespect van de begunstigen te vergroten. Het uiteindelijke doel moet volgens de deelnemers een gedeeld besluitvormingsproces zijn om interventies te verbeteren, te leren van fouten en te evalueren om te leren - niet enkel om te controleren. Het is dus essentieel om een leercultuur te adopteren waarin partners nieuwe wegen bewandelen en andere aanpakken kunnen uittesten zonder faalangst.

Figuur 3-7 Leercultuur

Vereenvoudig administratieve procedures

Volgens de deelnemers, voornamelijk uit de NGO-sector, is een broodnodige cruciale verandering de vereenvoudiging van administratieve procedures voor het behandelen en beheren van programma's en projecten. Het doel is om afstand te nemen van technocratische managementwaarden die enkel 'best practices' bieden ontwikkeld door experts uit het Noorden van de wereld en die niet overeenkomen met de behoeften, context, waarden en realiteit van de partnerlanden, waardoor het zoeken naar lokale oplossingen wordt bemoeilijkt. Vervolgens is het noodzakelijk om de procedures en instrumenten te harmoniseren met deze die al in gebruik zijn in de partnerlanden en om van technocratische 'best practices' naar lokale best passende oplossingen te gaan.

Van hun kant suggereren DGD-deelnemers dat er veel tijd wordt besteed aan administratieve en controleprocedures die te weinig tijd overlaten voor de essentiële zaken. Daarom vinden ze administratieve vereenvoudiging noodzakelijk en dat is eigenlijk het gemakkelijkste onderwerp om mee te beginnen, zoals sommige deelnemers opmerkten:

"We denken dat het vereenvoudigen van veel controle- en administratieve procedures het gemakkelijkst te bereiken is en relatief gemakkelijk te implementeren is."

Stroomlijn remuneratie processen en gebruik lokale experts in plaats van buitenlanders

Deelnemers uit de partnerlanden stellen dat er voldoende nationale (lokale) experts zijn met betere capaciteiten en kennis van de lokale context om ontwikkelingshulpacties te ondernemen. Tegelijkertijd benadrukken ze dat ontwikkelingshulpmedewerkers op dezelfde manier moeten worden beloond, ongeacht hun afkomst. Dergelijke maatregelen zouden niet alleen helpen om privileges te elimineren, maar zouden ook hiërarchische- en machtsverhoudingen verminderen.

Communicatie verbeteren

Sommige NGA's stellen dat het opbouwen van gelijkwaardige partnerschappen noodzakelijk is om een samenwerkingsdialoog buiten hun organisatie en vooral met begunstigden te bevorderen. Ze leggen de nadruk op het gebrek aan bewustzijn hoe taal en communicatie de dominantie relaties kunnen versterken. Academics van beide zijden benadrukten het belang van luisteren, delen en samenwerken op een participatieve manier om machtsasymmetrie te verminderen.

Deelnemers van NGO's merkten ook op hoe belangrijk het is om de manier waarop communicatie wordt gevoerd te veranderen in fondsenwerving en marketingcampagnes. Deze is nog steeds op stereotypen gebaseerd die koloniale denkbeelden versterken. INGO-deelnemers gaven aan dat top-down en paternalistische donorcommunicatie wegwerken voornamelijk een interne uitdaging is van de donororganisatie. Tegelijkertijd moet communicatie helpen om de kijk op het samenwerkingswerk te veranderen.

Aan de andere kant zijn deelnemers uit de partnerlanden van mening dat het verbeteren van de communicatie en het verminderen van onevenwichtige machtsverhoudingen tussen partners onderling, ook noodzakelijk is om over te gaan tot het officiële gebruik van de lokale talen. Ze stellen dat taal macht is, en het opleggen van een vreemde taal (vaak de taal van de voormalige kolonisatoren) op alle niveaus grenzen, hiërarchieën en hinderpalen schept.

4. GEÏDENTIFICEERDE STILZWIJGENDE VERONDERSTELLINGEN, SPANNINGEN EN PARADOXEN

Het resultaat van het participatieproces toonde aan dat het essentieel is om een dialoog aan te gaan over de noodzaak om ontwikkelingssamenwerking te dekoloniseren. Hoewel sommige ontwikkelingsactoren zich bewust zijn van de erfenis van de koloniale geschiedenis van België en zijn organisaties, realiseren sommige deelnemers (waaronder ook lokale actoren) zich niet dat ook hun eigen koloniale praktijken een sterke invloed uitoefenen op de interventies en de beoogde begunstigden; deze situatie was vooral alarmerend in de academische sector. Daarom wil dit hoofdstuk een aantal van de spanningen, paradoxen en onderliggende veronderstellingen samenvatten die uit de analyse naar voren kwamen, waarbij we ons bewust zijn van onze beperkingen als onderzoekers die zijn opgeleid onder het westerse paradigma en als onderdeel van één van de koloniale instellingen van de moderne samenleving, de universiteit. Dit hoofdstuk is een uitnodiging om te onthouden " *dat er altijd een onderdrukker schuilt in ieder van ons* " [7], zelfs al maken we deel uit van de "mensen in de marge".

Een verandering in de semantiek alleen zal het diepgewortelde systemische racisme in ontwikkeling niet oplossen.

Door de tijd heen heeft de hulpsector de naam veranderd van de leningen en subsidies die door de regeringen van het Globale Noorden worden uitbetaald om "ontwikkeling" in de landen van het Globale Zuiden te bevorderen. Sommige van de generische termen die worden gehanteerd, zijn "buitenlandse", "internationale", "ontwikkelingshulp", "officiële ontwikkelingshulp (ODA - Official Development Assistance)", "ontwikkelingssamenwerking" en, meer recentelijk, "een partnerschap van gelijken". Hulpontvangers zijn van arme, gemarginaliseerde of achtergestelde groepen geëvolueerd naar begunstigden, doelgroepen of partners. Evenzo wordt hulp niet langer gebruikt als een instrument voor 'ontwikkeling', maar eerder voor capaciteitsopbouw, 'empowering' om niemand achter te laten 'Leave No One Behind'.

In onze workshops zijn er oproepen geweest om de term 'ontwikkelingshulp' te heroverwegen. De deelnemers stelden voor om het concept van solidariteit en gelijkwaardig partnerschap te gebruiken in plaats van ontwikkelingshulp. Maar het benoemen van hulp als solidariteit of gelijkwaardig partnerschap verandert niet noodzakelijk de feitelijke afhankelijkheidsrelatie die schuilgaat achter de daad van "geven" en "ontvangen", in het bijzonder wanneer degene die geeft dit doet door zijn voorwaarden op te leggen en het sociale, politieke en economische systeem blijft overheersen [24]. Als de ontvangers van hulp partners worden genoemd in plaats van begunstigden is dat een stap vooruit, maar dit zal enkel effect hebben als we ook het bestaande structurele racisme aanpakken dat is ingebed en zich manifesteert in het ontwikkelingsdiscours, beleid, praktijk, attitudes en waarden. Bovendien is deze verandering niet mogelijk als de partner niet kan beslissen over zijn eigen ontwikkeling en als de donornormen de politieke, sociale, economische en culturele processen van landen niet respecteren en opmeten [25]. Een semantische verandering zonder diepgewortelde systemische verandering zal ons in een soort partnerschap paradox [24] doen belanden met als gevolg "business as usual".

De uitdaging om van retoriek naar actie over te gaan

De deelnemers erkennen dat eigenaarschap, diversiteit, inclusie en gelijkwaardig partnerschap dagelijks gebruikte modewoorden zijn in het ontwikkelingslexicon. Deelnemers zijn van mening dat deze concepten niet worden weerspiegeld in de uitvoering van het programma. In plaats daarvan blijven het alleen retorische denkbeelden. Sommige deelnemers zijn van mening dat de Belgische samenwerking is teruggekeerd naar vroegere toestanden wat eigenaarschap betreft. Dit benadrukt de noodzaak om bewust de evolutie naar een toekomst gebaseerd op lokaal eigenaarschap te verzekeren. Met andere woorden, ze zijn van mening dat acties moeten beantwoorden aan lokale behoeften en dat het maatschappelijk middenveld de macht moet hebben om te beslissen over het ontwikkelingsbeleid en de acties die op hun grondgebied worden uitgevoerd en daartoe de eigenaarsrechten moet verwerven.

Dit begrip van lokaal eigenaarschap impliceert een machtsverschuiving die verder gaat dan de bestaande praktijken, waarbij donoragentschappen en nationale regeringen de controle over de besluitvormingsprocessen in de politieke en economische agenda's moeten delen. Zijn de machthebbers geïnteresseerd in het delen van de controle? De meeste deelnemers denken dat dit een utopische wens is. Daarnaast is er het probleem rond het gebrek aan legitimiteit van lokale overheden en het interne kolonialisme van de heersende elites in de partnerlanden, zoals ook deelnemers uit de partnerlanden opmerkten. Hoe zouden Belgische donoren en agentschappen onder deze omstandigheden lokaal eigenaarschap kunnen opbouwen zonder de nationale soevereiniteit van de partnerlanden aan te tasten?

Wat inclusie betreft, concentreerden de meeste deelnemers zich op het personeelsbeleid en hoe ze hun organisaties meer divers en inclusiever kunnen maken. Sommige deelnemers menen dat inclusie een garantie biedt voor dekolonisatie van het ontwikkelingshulpsysteem.

“Als het personeelsbeleid inclusief is, zorgt dat ervoor dat de dekolonisatie gaandeweg doorsijpelt.”

Hoewel inclusie cruciaal is voor het diversifiëren van inzichten en praktijken op het gebied van ontwikkelingshulp, zal dit niet volstaan om het dekolonisatieproces veilig te stellen. Bovendien zal het moeilijk zijn ervoor te zorgen dat een HR-beleid geen symbolische diversiteits- of utilitaire handeling wordt om te voldoen aan quota's voor niet-blanke inclusie [25]. Een belangrijke valkuil is dat vrouwelijke, transgender en niet-blanke medewerkers ondervertegenwoordigd blijven in topposities, organisatiebesturen en besluitvormingsruimten evenals in de lokale gemeenschappen. We moeten ook niet vergeten dat *“inclusie meer betekent dan mensen betrekken bij wat al bestaat; inclusie impliceert een nieuwe ruimte, een betere ruimte voor iedereen opbouwen”* [26].

Bovendien is er ook een neiging om te geloven dat dialoog en participatie automatisch inclusie kunnen garanderen. Niets is minder waar, zeker indien de asymmetrische machtscondities, waarin dialoog en participatie plaatsvinden, niet worden aangepakt [15]. Zonder gedeelde, echte beslissingsbevoegdheid en dialoog met luisterbereidheid, zal de participatie symbolisch blijven en bijgevolg de ongelijkheid en dominantie bestendigen of versterken [27].

Lokale NGO's tussen onzekerheid en afhankelijkheid

Door toe te treden tot de hulpverleningsindustrie verliezen maatschappelijke organisaties een deel van hun autonomie en de mogelijkheid om het systeem te bekritisieren [1]. Maar de hulpverleningsindustrie wordt – eens je eraan deelneemt – dikwijls de enige optie voor het behouden van een job, zoals door sommige deelnemers wordt gezegd. Lokale NGA's zitten dus gevangen tussen onzekerheid over hun bestaan en afhankelijkheid.

Het meest uitdagende probleem is dat het bijna onmogelijk is om uit het systeem te stappen eens je er deel van uit maakt. Zoals opgemerkt in de rivieren van het leven, werken veel deelnemers al meer dan 20 jaar in de sector. Het systeem is dus gebaseerd op mechanismen die mensen een goed gevoel geven en laten geloven dat ze 'een verschil maken', terwijl ze in werkelijkheid worden gebruikt om een economisch, sociaal en politiek model te reproduceren. Deze situatie kan worden herkend in argumenten zoals de volgende:

“... Ik keek ook naar de stabiliteit van het personeel. Ik weet dat andere ontwikkelingsorganisaties dat ook doen. Ze injecteren almoezen eerder dan structurele ingrepen in de ontwikkelingssamenwerking om mensen aan te sporen langer te blijven, want hoe langer je blijft, des te meer je de sector kent, je armslag groeit en je eigen comfort vergroot in een gekend maar vastgeroest systeem. Ik heb in sommige organisaties gezien dat iemand 15 jaar, 20 jaar in een organisatie bleef om deze redenen.” (Vrij vertaald)

Een systeem dat gevangen zit tussen het discours van armoede, het “witte redder” complex en privileges

Hoewel sommigen het systeem proberen in vraag te stellen, beweren wetenschappers dat de hulpindustrie vastgeroest zit in het stereotiepe armoede discours, het "witte redder" complex [25] en privileges. Ontwikkelingshulp is gebaseerd op het discours van de beperkingen van partners enerzijds en anderzijds het discours van goodwill van anderen. De laatsten overtuigen de eerstgenoemden via een technisch en politiek neutrale taal om hen te helpen, op basis van de diagnose over een gebrek aan technologie, vaardigheden, onderwijs en democratische instellingen [28]. De combinatie van deze twee verhalen ontaardt in paternalistische praktijken die, mede door het ontbreken van echte vertegenwoordiging van de partnerlanden in besluitvormingsorganen, ertoe leidt dat acties worden opgelegd die los staan van de realiteit en de behoeften van deze partnerlanden, zoals door bijna alle deelnemers wordt opgemerkt.

Om met deze paternalistische praktijken te breken, moeten organisaties hun koloniale geschiedenis erkennen en inzien hoe deze praktijken afhankelijkheid hebben bestendigd, met als gevolg dat hegemonistische praktijken gebaseerd op westerse waarden en cultuur (zoals opgemerkt door sommige deelnemers) versterkt werden. NGA's moeten ook erkennen hoe ze met deze praktijken verschillende vormen van discriminatie van sommige mensen over het hoofd gezien hebben, terwijl ze anderen privileges hebben toegekend [25].

Hoewel sommige ontwikkelingsactoren zich bewust zijn van hun privileges, zijn ze niet bereid deze op te geven, zoals sommige deelnemers constateren. Ze beginnen ook liever met zachte hervormingen die hun baan niet in gevaar brengen en hun privileges niet aantasten. *"Het probleem is dat zolang er geen echte confrontatie plaats vindt van blanke ontwikkelingswerkers en geleerden met de manier waarop ze profiteren van de raciale hiërarchieën, en zolang er geen werk gemaakt wordt van het afschaffen van onbillijke privileges, ontwikkeling altijd zal lijden onder het 'witte blik'-probleem"* [25, p. 14].

Slechts één manier om wetenschap te bedrijven

Hoger onderwijs en kennisproductie zijn sectoren waarin moderniteit en (neo)koloniaal gedrag (bijv. patriarchaal, antropocentrisch, racistisch) aanwezig blijft [29]. Een paar jaar geleden ontstonden binnen Europese universiteiten discussies over de noodzaak om de academie te dekoloniseren. Deze initiatieven stellen vraagtekens bij de wijsheid van leerplannen en de noodzaak om denkers vanuit andere breedtegraden op te nemen [30]. Evenzo wordt de nadruk gelegd op het breken met de blanke suprematistische cultuur die de sector domineert [31]. Het in twijfel trekken van de wetenschap als de **enige** betrouwbare bron van waarheid is vaak onbespreekbaar. Deze trend kon worden waargenomen in de workshops met de Belgische academici, van wie sommigen hun overtuiging uitten dat er maar één manier is om kennis te produceren, en dat is via de westerse wetenschap en haar wetenschappelijke methode. Deze positie diskwalificeert andere manieren om de wereld te kennen en te begrijpen. Vanuit dit perspectief is het logisch dat wetenschap iets is om te "exporteren" naar de partnerlanden, in de overtuiging dat op deze manier academici uit rijke landen bijdragen tot de "ontwikkeling" van de partners. Toch voerden deelnemers uit het Zuiden aan dat dit bijdraagt tot het vergroten van de afhankelijkheid en het onzichtbaar en waardeloos maken van andere kennissystemen, wat wordt bevestigd door onderzoek naar neokoloniale processen. Er is dus geen samenwerking of wederzijds leren, maar een opgelegde manier van denken en doen, zoals de meeste academici uit partnerlanden opmerken.

Een ander probleem met betrekking tot de programma's voor ontwikkelingssamenwerking is dat gebieden en populaties uit de partnerlanden onderzoekslaboratoria worden voor veel wetenschappers (voornamelijk mannen en blanken) uit de donorlanden die het westerse paradigma in partnerlanden reproduceren. Helaas stelden maar heel weinig deelnemers het koloniale karakter van deze praktijk in vraag, en ze beperkten zich tot de problematiek van de schaarste van middelen en fondsen evenals tot de vraag wie uiteindelijk baat heeft bij het onderzoek:

"Het belangrijkste probleem dat we in onze groep ondervonden is: niet genoeg vragen stellen, bijvoorbeeld over de uitgangspunten zoals voor wie wordt het onderzoek gedaan? We denken dat dit belangrijke gevolgen

heeft voor de relevantie van de ontwikkelingssamenwerking omdat we onvoldoende begrip ontwikkelen over hoe ons onderzoek het beoogde type begunstigden ten goede zal komen.”

Wanneer is de financiering voldoende?

Een ander element, waar de meeste deelnemers het over eens waren, is het gebrek aan middelen. Toch blijkt uit gegevens dat de humanitaire sector groeit. Sinds 1989 is hij gegroeid van ongeveer \$0,5 miljard tot ongeveer \$22 miljard in 2018 [32]. Volgens de OESO peer-reviews van de Belgische ontwikkelingssamenwerking (2020) waren de top 3 sectoren in 2017-2018 voor Belgische bilaterale samenwerking: humanitaire hulp (175 miljoen USD), onderwijs (85 miljoen USD, gezondheidszorg (85 miljoen USD). Het aandeel van de financiering voor NGA's was 288 miljoen USD, ofwel 21% van de bilaterale officiële ontwikkelingshulp - ODA. Nochtans wijzen de onderwijs- en de NGO-sector op een tekort aan financiering. Is het probleem werkelijk “onvoldoende geld”? Voor wie en voor wat is er niet genoeg geld?

Sommige Belgische academici vermelden een sterke concurrentie met betrekking tot de toewijzing van middelen die leidt tot een hoge professionalisering in de sector, zoals opgemerkt door een Belgische academicus bij het bespreken van financiering:

“Er is een enorme competitie in Vlaanderen en t.o.v. het aantal projectindieners zijn de middelen schaars. Eigenlijk blijkt het dat de Noord-partner geen risico wenst te nemen om uit de boot te vallen. Hij heeft zijn onderzoeksidee om het project te schrijven en hij schrijft het zelf omdat hij weet hoe hij dat moet doen om het gefinancierd te krijgen, en dan gaat hij gewoon op zoek naar iemand in het Zuiden die dan de partner kan zijn (...) Dus nogmaals, ik heb de indruk dat een nodige voorwaarde om dit probleem op te lossen is meer geld in het systeem steken.”

Hoewel de discussie zich hier richt op het gebrek aan middelen, zijn wij van mening dat de casus illustratief is voor situaties waarin goed geschreven projecten de voorkeur krijgen in plaats van dezen die relevant zijn voor de context. In bovenstaand voorbeeld is er geen sprake van samenwerking of wederzijds leren; in plaats daarvan draagt het bij tot het marginaliseren en verminderen van de kennis en capaciteiten van de 'partners'. Dan moeten we misschien vragen welk percentage van dit geld de beoogde begunstigden bereikt of gaat naar ondersteunende pogingen tot zelfredzaamheid en autonomie? Hoeveel van dat geld heeft bijgedragen tot het terugdringen van armoede op duurzame wijze?

Racisme en meerdere vormen van discriminatie teruggebracht tot sociaaleconomische ongelijkheden

We hebben gezien hoe structureel racisme in onze samenlevingen aanhoudt en opnieuw duidelijk aan de kaak gesteld wordt door de bewegingen als 'Black Lives Matter' en 'Charity so white'. Zoals hierboven vermeld, zijn racisme en andere vormen van discriminatie ook aanwezig in de Belgische ontwikkelingssamenwerking, beweren verschillende deelnemers. Zeer weinig deelnemers stelden echter maatregelen voor tegen racisme of enige andere discriminatie. De weinige acties hadden voornamelijk betrekking op inclusief HR-beleid, waardoor het probleem van sociaaleconomische ongelijkheden en financiering wordt verminderd. Maar het herleiden van racisme en andere discriminerende vormen tot een economische kwestie zal de machtsconcentratie en privileges in stand houden [25] evenals de armoede.

Vorbij sociaaleconomische ontwikkeling

Het onderzoek toonde spanningen aan in hoe de verschillende deelnemers de Belgische ontwikkelingshulp percipiëren. Ten eerste ontkennen sommige deelnemers dat er een probleem is. Hoewel ze procedurefouten toegeven, zijn ze overtuigd van de welwillendheid van het systeem. Ze geloven dat koloniale erfenissen tot het verleden behoren en dat het noodzakelijk is om de pagina om te slaan:

“We houden te veel rekening met de historische context en blijven steken in vooraf gedefinieerde rollen van 'dominant' en 'onderdanig', van 'kolonist' en 'gekoloniseerde', degene die geeft en degene die ontvangt. Het zal eerder nodig zijn om schoon schip te maken en helemaal opnieuw te beginnen om een partnerschap van gelijken te definiëren.”

Daarentegen drongen andere deelnemers aan op de dringende noodzaak om de (neo)koloniale praktijken en het hele ontwikkelingshulpverhaal te veranderen om de sociale, economische, politieke, culturele en ecologische structuren van de partnerlanden vorm te geven. Ze merkten op dat het eerst nodig is om de erfenis van kolonisatie te erkennen die aanwezig is in verschillende vormen van onderdrukking, zoals racisme, patriarchaat of extractivisme, om het verhaal over ontwikkelingshulp te kunnen veranderen. Ze benadrukten echter ook de moeilijkheid om structurele en procedurele belemmeringen te overwinnen, aangezien ontwikkelingshulp het resultaat is van een geopolitieke strategie die gebaseerd is op de onvoorwaardelijke deugden van het kapitalisme, productiviteit en economische efficiëntie. Ze merkten op dat inzet van alle partijen vereist is om de koloniale erfenissen te doorbreken die inherent zijn aan de ontwikkelings- en hulpacties en die door het hele systeem wordt bestendigd, en in het bijzonder door de dominante naties en de rijke en corrupte heersende elites in de partnerlanden.

Hoewel de deelnemers het erover eens zijn dat het tijd is om te breken met de herinneringen aan een koloniaal verleden en de huidige (neo)koloniale praktijken, ligt hun focus toch vooral op sociaaleconomische ontwikkeling. Weinig deelnemers erkennen het belang van het ontworpen van het enge antropocentrische idee van 'ontwikkeling als vooruitgang gebaseerd op economische groei en kennisoverdracht'. Een deelnemer suggereerde de noodzaak om het ontwikkelingsconcept te deconstrueren om nieuwe mogelijkheden te openen die o.a. het leven op aarde koesteren en respecteren en die verder gaan dan een gelijkwaardig partnerschap tussen donoren en partnerlanden:

“Wat is het nut van een evenwichtige en bevredigende toekomst van onze relaties (tussen mensen van België en mensen van de landen in het Zuiden) als intussen de fauna en flora dramatisch blijven lijden onder menselijke activiteiten en het klimaat volledig uit de hand loopt?”

Tegenstrijdigheden en spanningen

Er zijn opmerkelijke tegenstellingen, voornamelijk onder de Belgische deelnemers, over de gewenste toekomst en de voorgestelde acties. Ten eerste zijn de voorgestelde acties vaak vrij beperkt in vergelijking met de gewenste toekomst die discursief worden uitgedrukt, vooral bij institutionele ontwikkelingsactoren maar ook op het niveau van NGO's (Belgische en lokale). De voorgestelde acties worden beschreven binnen het bestaande institutionele kader en binnen de bestaande relaties. Ten tweede situeren de voorgestelde acties zich vaak op lokaal niveau, terwijl het kader voor een gedekoloniseerde ontwikkeling zich meestal op mondiaal niveau situeert. Opmerkelijk is dat de verschillende actoren overwegend de benodigde acties om te dekoloniseren beschrijven in relatie tot een overkoepelend gezag. NGO's beschrijven vaak acties in relatie tot de overheid en de koepelorganisaties: DGD in relatie tot de EU of het ministerie van Buitenlandse Zaken, en universiteitsmedewerkers verwijzen naar VLIR-UOS. Ten derde wordt dekolonisatie in dezelfde termen begrepen als ontwikkeling. Dekolonisatie wordt opgevat als een geschenk van de machthebbers aan degenen die geen macht hebben, maar het blijft een geschenk dat op elk moment kan worden teruggevorderd. Er is geen echte openheid.

Aan deze tegenstellingen ligt een lange lijst van uitdagingen voor de dekolonisatie ten grondslag. Op het niveau van ontwikkelingsorganisaties situeren deze uitdagingen zich zowel intern als extern. Intern zijn er verschillende opvattingen over hoe radicaal dekolonisatie zou moeten zijn. Sommigen zijn meer overtuigd van het gebruik van het concept en de radicale toepassing ervan dan de anderen. Dezen die een radicalere houding aannemen, hebben vaak moeite om de boodschap over te brengen naar andere teamleden, die gefocust zijn op argumenten als realisme, pragmatisme en voorzichtigheid.

Bovendien brengt dekolonisatie voor sommige individuen persoonlijke risico's met zich mee, aangezien het de werkzekerheid en carrièreplannen op lange termijn kan schaden. Dit kan leiden tot interne conflicten en demotivatie of cynisme bij voorstanders van een radicalere visie. Met andere woorden, discussies over dekolonisatie hebben impact op de groepsdynamiek en de interpersoonlijke relaties op groepsniveau.

Extern is de ontwikkelingssector heterogeen en competitief. De inspanningen van elke organisatie om te dekoloniseren brengen ook mogelijke risico's met zich mee. Beslissingen om bijvoorbeeld het beeld en de beeldtaal te dekoloniseren, betekenen dat ontwikkelingsorganisaties afzien van het gebruik van stereotiepe beelden die begunstigen afschilderen als passieve of hulpeloze slachtoffers en die koloniale begrippen bestendigen. Maar als andere organisaties de traditionele beelden blijven gebruiken en daardoor meer geld inzamelen, verzwakt de positie van de organisatie die een meer ethische benadering hanteert. Dit heeft tot gevolg dat verschillende ontwikkelingsactoren elkaar blijven aankijken, naar elkaars handelen verwijzen en blijven aarzelen om zelf inspanningen te leveren.

5. IN KAART GEBRACHTE INTERPRETATIES VAN DEKOLONISATIE VOOR HET CO-CREËREN VAN PLURIVERSE TOEKOMSTEN

Hoewel ontwikkelingshulp bedoeld is om partnerlanden te ondersteunen bij het verzekeren van het welzijn van hun burgers, wordt hulp jammer genoeg ook een soort smeermiddel voor de (neo)koloniale systemen van beleidscoöptatie [3]. Verschillende auteurs geven aan dat de hulpindustrie die is opgenomen in een internationaal netwerk van instellingen van de Verenigde Naties, donoren en NGO's, wordt gebruikt als technisch middel om dominante (neo)koloniale plannen en modernistisch geweld te (re)produceren en in stand te houden [1], [3]–[5], [12]. Een van de strategieën die door het systeem worden gebruikt, is de representatie van partners als "arm" en "onderontwikkeld", wat helpt om macht te rechtvaardigen en te reproduceren en tegelijkertijd armoedekwesties te depolitiseren [18]. Een andere strategie die de hulpindustrie gebruikt, is de NGO-vorming die sociale bewegingen recupereert in partnerlanden, waardoor ze omgevormd worden tot zwakke privé organisaties die, in het proces, hun politieke en intellectuele autonomie verliezen [1]. Door onderaannemers van internationale organisaties te worden, worden lokale NGO's een extra schakel in de keten van de ontwikkelingshulpapparatuur en gaan ze onbedoeld de perverse effecten van het systeem nabootsen. Deze schema's zijn gebaseerd op asymmetrische machtsverhoudingen die zich manifesteren op militair, economisch en kennisgebied [11]. Hoewel al deze dimensies elkaar overlappen, is kennis misschien wel de meest krachtige vorm van overheersing [11], die trouwens historisch gebruikt werd om religieuze en raciale doctrines op te leggen die dan werden gebruikt om zowat alles te rechtvaardigen, van verovering en slavernij tot economische en marktmodellen [4], [11], [33].

De acties van de hulpindustrie worden ingebed in wereldwijde "gemeenschappelijke overeenkomsten" zoals de Sustainable Development Goals (SDG's) die opereren onder de paradigma's van de politieke economie op basis van een economische groei logica [1] ten koste van onherstelbare ecologische vernietiging [34]. Tegelijkertijd negeren wereldwijde gezamenlijke overeenkomsten doorgaans andere manieren om de wereld te zien en te begrijpen omdat ze een geprefabriceerde visie op ontwikkeling opleggen die doelstellingen definieert voor de partnerlanden evenals de strategieën en instrumenten die ze moeten gebruiken. Bovendien verminderen deze acties tot nu toe de ongelijkheid wereldwijd niet, zoals wordt bevestigd door het World Inequality Report 2022. Het rapport merkte op dat de wereldwijde ongelijkheid in rijkdom niet is afgenomen sinds het begin van de twintigste eeuw, maar overall is toegenomen sinds de jaren tachtig [35].

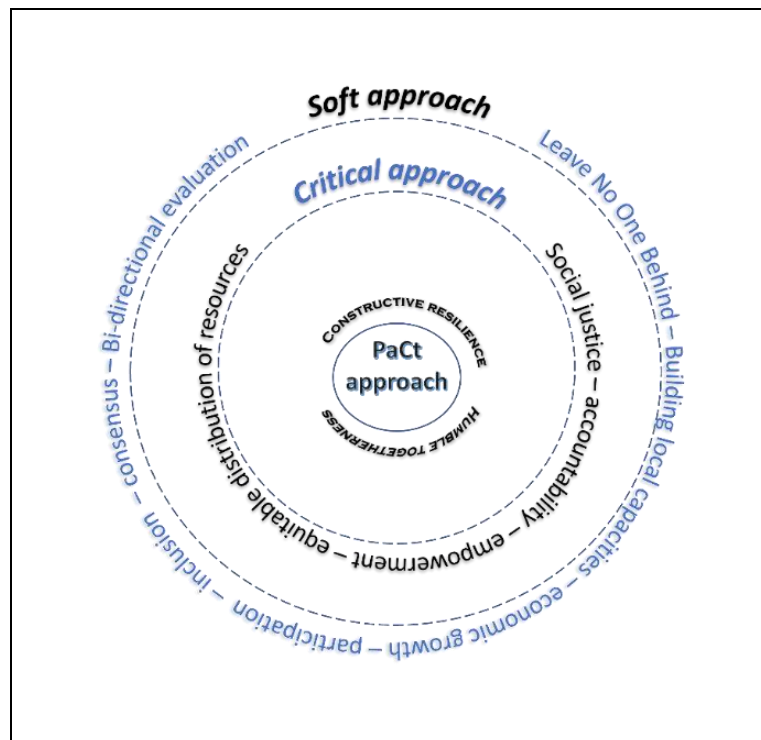
Onze analyse laat de grenzen zien van sommige van de momenteel voorgestelde oplossingen, zoals semantische veranderingen, inclusie en participatie als dekolonisatiestrategieën. We hebben ook getracht de complexiteit, spanningen en paradoxen van het systeem in kaart te brengen om licht te werpen op mogelijke manieren om verder te gaan in het dekolonisatieproces dat DGD wil initiëren. Aangezien dekolonisatie gepaard gaat met interne uitdagingen en mogelijk ook met persoonlijke nadelen en met bedreigingen voor de organisatie, is de concurrentie tussen verschillende NGO's in pogingen om te dekoloniseren het hoofdprobleem om tot "collectieve-actie" over te gaan. Dit betekent dat, hoewel er binnen de ontwikkelingssector algemene overeenstemming bestaat over het belang van dekolonisatie, de implementatie in de praktijk nauwelijks plaats grijpt vanwege tegenstrijdige belangen tussen individuen en organisaties die gezamenlijk optreden in de weg staan. Daarom zullen pogingen tot dekolonisatie alleen slagen als ze institutioneel worden ondersteund en overkoepelende organisaties een leidende rol spelen bij de uitvoering ervan; anders zullen ze waarschijnlijk een bron van wederzijds wantrouwen blijven.

Bovendien onthulden de meer dan 200 deelnemers aan dit onderzoek de moeilijkheden om een toekomstbeeld uit te werken buiten het westerse begrip 'ontwikkeling'. De deelnemers voerden aan dat het co-creëren van alternatieve wegen om de Belgische ontwikkelingshulp te dekoloniseren aanzienlijke inspanning zou vergen van regeringen, donoren, beleidsmakers, organisaties van de Verenigde Naties, NGA's, academici en het maatschappelijk middenveld: verder gaan dan ontwikkeling en de erkenning van diversiteit als een overkoepelend kenmerk van de wereldwijde gemeenschap [11] is niet evident. Het onderzoek bracht ook een waarheid aan het licht die al lang wordt uitgeschreeuwd, namelijk hoe ongelijke machtsdynamiek die is geworteld in structureel racisme en meervoudige vormen van discriminatie de internationale

betrekkingen beïnvloedt, vooral de relaties met beoogde begunstigden. Veel van de huidige praktijken in het hulpsysteem versterken de (neo)koloniale dynamiek van paternalisme, “white gaze”, “white savior”, de onverdiende privileges die zichtbaar zijn in de regulerende structuur van de ontwikkelingsprogramma 's en de afwezigheid van begunstigden in de besluitvormingsruimten. Als gevolg van deze afwezigheid zijn ontwikkelingshulpprogramma 's en onderzoeksontwerp diepgeworteld in westerse canons die lokale kennis en lokale capaciteiten kleineren. Op zijn beurt wordt de geringe erkenning van de capaciteiten van de begunstigden weerspiegeld in een laag zelfbeeld en grotere afhankelijkheid, waardoor ontwikkelingshulp een reële paradox wordt. Onze bevindingen komen overeen met een recent wereldwijd overleg over machtsdynamiek en onevenwicht in het internationale hulpsysteem (november 2020), waarin de moeilijkheden werden bevestigd bij het aanpakken van de koloniale erfenis van het hulpsysteem en het aanhoudende racisme [36]. Dit weerspiegelt zich in de vraag, die uitgaat van meer dan honderd nationale en subnationale organisaties, aan internationale NGO's om mee te werken aan de "machtsverschuiving", waarbij ze worden uitgedaagd om hun middelen te gebruiken om ontluikende organisaties te ondersteunen in plaats van ze in een meester/dienaar-relatie te houden [37]

In dit scenario en om consistent te zijn met de oproep van de deelnemers om de processen van onderaf op te bouwen, biedt dit rapport een sociale cartografie [13] van antwoorden op de koloniale erfenissen in de context van de Belgische ontwikkelingshulp. Sociale cartografie is een visuele synthese van de werkelijkheid die ernaar streeft meerdere opvattingen en spanningen vanuit verschillende posities weer te geven, vaak onzichtbaar in gesprekken [30]. Deze aanpak staat in schril contrast met een aanpak gebaseerd op het maken lijst van mogelijke oplossingen om de complexiteit van de ontwikkelingshulpsector aan te pakken.

De sociale cartografie, geïllustreerd in Figuur 6.1, is afgeleid uit de reacties van de deelnemers en geïnspireerd op de huidige literatuur over dekolonisatie. Hoewel we in ons onderzoek en in de literatuur radicale standpunten hebben gevonden die oproepen om een einde te maken aan de ontwikkelingshulpsector, is dit extreme scenario niet meegenomen in onze karteringsoefening, mede omdat we ons ervan bewust zijn dat miljoenen mensen wereldwijd hun broodwinning halen uit de hulpindustrie. We zijn het er echter over eens dat het noodzakelijk is om alternatieven voor ontwikkeling te creëren [38] en dat ontwikkelingssamenwerking niet mag worden gebruikt voor het opleggen van beleidsvoorwaarden of macro-economische beleidskaders [11]. Onze cartografie vertegenwoordigt dus een visie van drie mogelijke dekolonisatiebenaderingen in de context van ontwikkelingshulp, allemaal met verschillende doelen, engagementen en oriëntaties. Het probeert een pedagogisch instrument te zijn om reflexieve en transformatieve dialogen tussen verschillende actoren te begeleiden om nieuwe vocabulariums te ontwikkelen die tot nieuwe denkbeelden kunnen leiden [14].

Figuur 5-1 In kaart gebrachte interpretaties van dekolonisatie in ontwikkelingshulp

We hebben drie hoofdbetogen of benaderingen geïdentificeerd die in drie cirkels zijn weergegeven. De eerste is de **zachte benadering**. Deze benadering bevindt zich in de buitenste cirkel en is gebaseerd op een sterk geloof in moderniteit, economische groei en vooruitgang die kan worden bereikt met industrialisatie, wetenschap en technologie. De "minst ontwikkelde" en "ontwikkelingslanden" kunnen dus "ontwikkeling" bereiken door capaciteiten, goodwill, democratische processen, inclusie en participatie op te bouwen zonder significante systeemveranderingen aan te brengen. Deze zachte benadering komt tot uiting in de buitenste cirkel van de cartografie, die verder weg staat van de structurele vraagstukken, die gekenmerkt wordt door niet ter discussie staande structurele machtsverhoudingen en die zich vooral richt op procedurele veranderingen. De partners uit het Zuiden hebben geen stem en de veranderingen en voorstellen worden eenzijdig door de donoren of organisaties uit het Noorden gedefinieerd en opgelegd aan de lokale organisaties die beslissen wat goed is voor de begunstigden en hoe de veranderingen moet gebeuren. Deze benadering is dus meestal retorisch, top-down, eenzijdig en westers georiënteerd [14]. Het gebruikt dekolonisatie als merk om verandering te integreren in een mainstream verhaal [39] voor de voortdurende uitbreiding van bestaande instellingen die werken aan één enkel verhaal van menselijke ontwikkeling [38].

In de middelste cirkel streeft de **kritische benadering** sociale rechtvaardigheid, rechtvaardige autonomie na, waarbij het maatschappelijk middenveld in staat wordt gesteld om zich te verzetten tegen uitbuiting en om te vechten voor een eerlijkere verdeling van middelen en het verminderen van machtsonevenwichtigen. In tegenstelling tot de **zachte benadering**, stelt deze ruimte de machtsverhoudingen en het geweld in vraag die worden veroorzaakt door de dyade moderniteit-kolonialiteit (bijv. kapitalisme, racisme, patriërchaat, cis-heteronormativiteit). De kritische benadering maakt echter gebruik van de formele kanalen van het systeem, zoals empowerment, participatie en dialoog op basis van consensus. Hoewel deze benadering alternatieve kanalen zou kunnen gebruiken zoals betwistingen, strijd en protesten om de macht te verstoren, is het risico groot dat "het systeem" ze als gewelddadig en onbeschaafd zal beschouwen [30]. Daarom is de kans groot dat organisaties en donoren het dekolonisatiediscours overnemen en in een afvinkkader plaatsen, zoals gebeurde met participatie, gendergelijkheid en duurzaamheid [15], [17], [19].

De kritische benadering zou kunnen helpen om de macht te verschuiven. Het gevaar bestaat echter dat de resultaten van acties de kolonialiteit zullen verdiepen in plaats van ze te ontrafelen [40]. Als er geen echte

deelname van de partnerlanden aan het besluitvormingsproces is en alle actoren niet erg waakzaam zijn over hun medeplichtigheid aan het handhaven van de status-quo, zullen hun inspanningen tevergeefs zijn. Bovendien, als de acties beperkt blijven tot het herstellen van wat niet werkt in het systeem, zonder het geweld van moderniteit-kolonialiteit te verstoren, zullen de structurele hinderpalen overeind blijven en de ontwikkelingshulpindustrie in grote mate bepalen.

De derde benadering streeft ernaar relaties, harmonie, nederigheid en leven **centraal te plaatsen (i.e. PaCt: Putting at the Center)**. Deze benadering grijpt de dynamiek van uitsluiting en discriminatie binnen hegemonistische machtsstructuren aan om de koloniale erfenissen, machtsverhoudingen en privileges [14] te doorbreken door middel van nederige samenhangigheid en constructieve veerkracht [21]. Deze benadering zoekt naar structurele veranderingen ondersteund door traditionele waarden zoals wederkerigheid en multilaterale afhankelijkheid, connecties onderling en met de natuur. We staan dan niet meer in het centrum van de wereld [30]. Deze verandering vereist openheid, verbondenheid en collectieve verantwoordelijkheid [41]. Om deze dialoog op gang te brengen, moeten actoren ook begrijpen dat armoede, macht, politiek en privileges het product zijn van kleingeestigheid en het onverzadigbare verlangen naar “accumulatie”, gestructureerd in hiërarchieën van ras en plaats [25]. Deze derde benadering vereist ook een goed begrip van de ontwikkelingshulp als systeem.

De **PaCt**-aanpak is een uitnodiging om de diversiteit aan perspectieven, visies en opvattingen over 'ontwikkeling' te erkennen. Ons onderzoek maakte duidelijk dat er geen pasklaar pad is om de ontwikkelingshulpsector te veranderen. Daarom moet de verandering op alle niveaus plaatsvinden en alle verschillende actoren, donoren, regeringen, (internationale) NGO's, basisorganisaties en begunstigden omvatten. Deze laatste moeten de grootste beslissingsbevoegdheid hebben over de acties die op hun grondgebied worden uitgevoerd, en ze moeten ook de grootste begunstigden zijn van deze acties. De verandering moet van onderaf beginnen, met respect voor de soevereiniteit van de gemeenschappen op hun grondgebied. Actoren moeten investeren in het creëren van alternatieven voor ontwikkeling. De benadering van **PaCt** zou zich moeten concentreren op de vragen van land, natuurlijke 'hulpbronnen', milieu en exploitatie, terwijl subalterne kennis, cultuur en geschiedenis worden gewaardeerd. Met andere woorden, actoren moeten er alles aan doen om van dekolonisatie geen metafoer te maken [20]. In plaats daarvan moeten ze durven te leren door middel van freewheeling collectieve experimenten, improvisatie en reflexiviteit, terwijl ze ethische en rechtvaardige relaties koesteren die gebaseerd zijn op respect, wederkerigheid en solidariteit [38].

De hierboven gepresenteerde sociale cartografie wordt aangeboden als een instrument om donoren, beleidsmakers, organisaties van de Verenigde Naties, NGO's, academici, activisten en het maatschappelijk middenveld van donoren en partnerlanden te betrekken bij nieuwe transformatieve dialogen. Hoewel het complexe gesprekken zullen zijn, is hun doelstelling erg duidelijk, namelijk het bewustzijn vergroten, de gewoonten vervat in de koloniale-moderniteitsmatrix aan het licht brengen en samen alternatieve verhalen creëren die kunnen leiden tot structurele en procedurele veranderingen in het Belgische ontwikkelingssamenwerkingssysteem. In dit proces zijn hyperreflexiviteit [6] en collectieve reflexiviteit [22] vereist om van monologen naar dialogen te gaan die gebaseerd zijn op luisteren en wederzijds leren [11] maar ook op afwijkende meningen om pluriverse toekomstige voorstellen te stellen en te co-creëren die ingaan tegen de koloniale manieren van denken en doen [42]. In de praktijk betekent dit onbekende paden bewandelen zonder faalangst en zonder te verdwalen, maar met het diepe verlangen om ervan te leren.

Op basis van het bovenstaande, raden we aan om de voorgestelde cartografie te gebruiken om verder te gaan dan hulp en ontwikkelingssamenwerking naar een **PaCt** van “nederig samenzijn” waar partners graag dieper willen graven, leren, afleren en alternatieve wegen bedenken en bouwen. Het bouwen van dit PaCt houdt in:

- a) De tijd, het tempo en ruimte nemen om complexe gesprekken met partnerlanden aan te gaan om alternatieve toekomstige te co-creëren die verder gaan dan ontwikkeling, economische groei,

patriarchaat, individualisme, polarisatie, hebzucht en arrogantie... een **PaCt** met waarden als wederkerigheid, empathie, respect en zorgzaamheid, niet alleen voor mensen maar ook voor de Aarde

- b) Begrijpen, aanpakken van koloniaal-modern geweld (kapitalisme, racisme, patriarchaat, cis-heteronormativiteit, extractivisme) en alle vormen van onderdrukking en discriminatie, leren de geïnternaliseerde en culturele gewoonten van overheersing af te leren en een wereld ontwerpen zonder sociaal-economische ongelijkheden
 - c) Bevorderen van transformatieve dialogen om samen nieuwe vocabulariums, betekenissen en beelden te creëren van een wereld waarin veel werelden kunnen worden omarmd [43]
 - d) Vervangen van de traditionele donor-ontvanger relaties door relationele verantwoordelijkheid, wederkerigheid en complementariteit te cultiveren
 - e) Overstijgen van de neoliberale orde door radicale strategieën te creëren voor alternatieve solidariteit, harmonie en onderlinge afhankelijkheid
 - f) Mogelijk maken van samenwerkingsdenken aan de basis, door lokale identiteiten op te bouwen gebaseerd op lokale kennis en de toegang tot veilige ruimtes voor wederzijds leren en verbetering van bijhorende samenwerkingsacties
 - g) Stoppen van concurrentie, scheiding en versnippering, door ervaringen, goede praktijken, mislukkingen, gegevens en middelen te delen die nodig zijn voor wederzijdse inspiratie en kruisbestuiving
 - h) Durven tijd en moeite te investeren om de complexiteit, spanningen en paradoxen te onderzoeken die een dekolonisatieproces met zich meebrengt
 - i) Doorzetten en onze inspanningen niet opgeven, ook al beseffen we hoe moeilijk het is om afstand te doen van onze privileges en de hoge kosten die ermee gepaard gaan
 - j) Erkenning van diversiteit tussen naties en van het recht van elk land om zijn eigen ontwikkelingstraject te plannen, en bijgevolg aanvaarding van heterodoxie van beleid [11]
-

6. CONCLUSIES

Doorheen deze studie benadrukten de deelnemers het belang van de noodzaak om een diepgaande verandering door te voeren in het Belgische ontwikkelingshulpsysteem. De deelnemers zijn van mening dat ondanks de intenties om gelijkwaardige partnerschappen met de partnerlanden aan te gaan, deze niet volledig in de praktijk zijn gebracht. Integendeel, de deelnemers betreuren de hardnekkigheid van de effecten van de koloniale erfenis, van structureel racisme, van verschillende vormen van discriminatie en segregatie, terwijl de historische machtsongelijkheid genegeerd wordt [12]. Deelnemers benadrukken ook hoe programma's, projecten, onderzoeksontwerpen, implementatie en evaluatie zijn geworteld in westerse waarden en kennis die lokale kennissystemen devalueren. Dit probleem houdt ook verband met de beperkte deelname van partnerlanden en de afwezigheid van lokale gemeenschappen in de besluitvormingsruimten.

Onze studie toont aan dat het echt dekoloniseren van de hulpindustrie vereist dat we verder gaan dan procedurele veranderingen en het bestrijden van structureel racisme en alle vormen van discriminatie. Hoewel deelnemers van mening zijn dat deze verandering nodig is, toont het onderzoek ook aan dat ontwikkelingshulpactoren zich niet volledig bewust zijn van hun koloniale reflexen en dat ze het moeilijk hebben om te erkennen hoe diep de koloniale erfenissen geworteld zijn in hun systemen en onze samenlevingen. Bepaalde praktijken zoals het witte redder complex, de witte blik en paternalisme versterken de (neo)koloniale dynamiek en de systemen van overheersing. Zo reproduceren ze, zonder het te beseffen, het geweld van de moderniteit- kolonialiteit.

Dekolonisatie van de Belgische ontwikkelingssamenwerking/hulp betekent dat dekolonisatie moet worden aanvaard als een tegenstrijdig, complex en onvoorspelbaar proces. Daarom moet een open en eerlijke dialoog aangevat worden tussen alle actoren, ten eerste om het bewustzijn van de koloniale erfenissen van het systeem te blijven vergroten en ten tweede om het alledaagse denken en handelen ter discussie te stellen, en ten derde om alternatieve wegen naar ontwikkelingshulp voor te stellen en ermee te experimenteren. Hiertoe biedt dit rapport een sociale cartografie die kan worden gebruikt als een pedagogisch hulpmiddel om in onbekende wateren te duiken.

De pedagogische tool nodigt deelnemers uit om te komen tot een pact van 'nederige samenhang' en constructieve veerkracht, waarbij we gezamenlijk onze samenlevingen opnieuw vormgeven met een toekomst waarin veel werelden passen - in de wetenschap dat het geen gemakkelijk proces zal zijn. Er zullen nieuwe manieren moeten worden ontwikkeld om met anderen en de natuur om te gaan om mondiale uitdagingen gezamenlijk aan te pakken. We hopen dat DGD, ARES en VLIR-UOS de gesprekken die al begonnen zijn met Belgische NGO's voortzetten, maar ze vanaf nu ook verder zullen verdiepen samen met de verschillende actoren uit de partnerlanden, zodat deze de piloten worden van hun eigen toekomst.

7. REFERENTIES

- [1] J. Gould, "Development Aid," in *Pluriverse. A Post-Development Dictionary*, A. Kothari, A. Salleh, A. Escobar, F. Demaria, and A. Acosta, Eds. Tulika Books, 2019, pp. 34–36.
 - [2] R. Grosfoguel, "Del «extractivismo económico» al «extractivismo epistémico» y «extractivismo ontológico»: una forma destructiva de conocer, ser y estar en el mundo," *Tabula Rasa*, no. 24, pp. 123–143, 2016, doi: 10.25058/20112742.60.
 - [3] M. Langan, *Neo-Colonialism and the Poverty of 'Development' in Africa*. Palgrave Macmillan, 2018.
 - [4] A. Quijano, "Coloniality and Modernity/Rationality," in *Globalization and the Decolonial Option*, W. Mignolo and A. Escobar, Eds. New York: Routledge, 2010, pp. 22–32.
 - [5] W. Mignolo, "Delinking. The rhetoric of modernity, the logic of coloniality and the grammar of decoloniality," in *Globalization and the Decolonial Option*, W. D. Mignolo and A. Escobar, Eds. New York: Routledge, 2010, pp. 303–368.
 - [6] N. Maldonado-Torres, "Outline of Ten Theses on Coloniality and Decoloniality," *Foundation Frantz Fanon*, 2016. <http://frantzfanonfoundation-fondationfrantzfanon.com/article2360.html>.
 - [7] J. Heron and P. Reason, "Inquiry Paradigm," *Qual. Inq.*, vol. 3, no. 3, pp. 274–294, 1997, [Online]. Available: <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/107780049700300302>.
 - [8] W. Mignolo and C. Walsh, *On Decoloniality: Concepts, Analytics, Praxis*. Duke University Press, 2018.
 - [9] M. Lugones, "The Coloniality of Gender," in *Globalization and the Decolonial Option*, W. Mignolo and A. Escobar, Eds. New York: Routledge, 2010, pp. 369–390.
 - [10] C. Enns and B. Bersaglio, "On the Coloniality of 'New' Mega-Infrastructure Projects in East Africa," *Antipode*, vol. 52, no. 1, pp. 101–123, 2020, doi: 10.1111/anti.12582.
 - [11] N. Girvan, "Power Imbalances and Development Knowledge." 2007. [Online]. Available: <https://www.oecd.org/site/oecdgfd/39447872.pdf>.
 - [12] A. Martins, "Reimagining equity: redressing power imbalances between the global North and the global South," *Gend. Dev.*, vol. 28, no. 1, pp. 135–153, 2020, doi: 10.1080/13552074.2020.1717172.
 - [13] M. Liebman and R. Paulston, "Social Cartography: A new methodology for comparative studies," *Comp. A J. Comp. Int. Educ.*, vol. 24, no. 3, pp. 233–245, 1994, doi: 10.1080/0305792940240304.
 - [14] T. Khan, "Decolonisation is a comfortable buzzword for the aid sector," *OpenDemocracy*, Jan. 15, 2021.
 - [15] F. Miraftab, "Insurgent Planning: Situating Radical Planning in the Global South," *Plan. Theory*, vol. 8, no. 1, pp. 32–50, 2009, doi: 10.1177/1473095208099297.
 - [16] T. Medina and M. Villamar, "ORÍGENES Y EVOLUCIÓN DEL PENSAMIENTO CRÍTICO LATINOAMERICANO SOBRE DESARROLLO," in *Pensamiento Crítico Latinoamericano sobre Desarrollo*, no. June, T. Medina and M. Villamar, Eds. Catarata, 2020, p. 118.
 - [17] S. Calkin, "Feminism, interrupted? Gender and development in the era of 'Smart Economics,'" *Prog. Dev. Stud.*, vol. 15, no. 4, pp. 295–307, 2015, doi: 10.1177/1464993415592737.
 - [18] I. Kapoor, "Hyper-self-reflexive development? Spivak on representing the Third World 'Other,'" *Third World Q.*, vol. 25, no. 4, pp. 627–647, 2004.
 - [19] K. Brown, "Sustainable adaptation: An oxymoron?," *Clim. Dev.*, vol. 3, no. 1, pp. 21–31, 2011, doi: 10.3763/cdev.2010.0062.
 - [20] E. Tuck and W. Yang, "Decolonization is not a metaphor," *Decolonization Indig. Educ. Soc.*, vol. 1, no. 1, pp. 1–40, 2012.
 - [21] V. Braun and V. Clarke, "Using thematic analysis in psychology," *Qual. Res. Psychol.*, vol. 3, no. 2, pp. 77–101, 2006, doi: 10.1191/1478088706qp063oa.
 - [22] B. Sharpe, A. Hodgson, G. Leicester, A. Lyon, and I. Fazey, "Three horizons: A pathways practice for transformation," *Ecol. Soc.*, vol. 21, no. 2, pp. 1–15, 2016, doi: 10.5751/ES-08388-210247.
-

- [23] Z. Moussa, "Tips for trainers. Rivers of Life," *PLA*, vol. 60, pp. 183–186, 2009, [Online]. Available: <https://www.participatorymethods.org/resource/tips-trainers-rivers-life>.
- [24] W. Elbers, *The Partnership Paradox, Principles and Practice in North-South NGO Relations (Summary)*, no. January 2012. 2012.
- [25] R. N. Pailey, "De-centring the 'White Gaze' of Development," *Dev. Change*, vol. 51, no. 3, pp. 729–745, 2019, doi: 10.1111/dech.12550.
- [26] G. J. S. Dei, "Decolonizing the University: The challenges and possibilities of inclusive education," *Social. Stud.*, vol. 11, no. 1, pp. 23–61, 2016.
- [27] A. Moreno-Cely, D. Cuajera-Nahui, G. C. Escobar-Vasquez, T. Vanwing, and N. Tapia-Ponce, "Breaking monologues in collaborative research: bridging knowledge systems through a listening-based dialogue of wisdom approach," *Sustain. Sci.*, vol. 16, no. 3, pp. 919–931, 2021, doi: 10.1007/s11625-021-00937-8.
- [28] A. Kothari, A. Salleh, A. Escobar, F. Demaria, and A. Acosta, "Finding Pluriversal Paths," in *Pluriverse. A Post-Development Dictionary*, A. Kothari, A. Salleh, A. Escobar, F. Demaria, and A. Acosta, Eds. New Delhi: Tulika Books, 2019, pp. xxi–xliv.
- [29] R. Grosfoguel, "The Structure of Knowledge in Westernized Universities : Epistemic Racism / Sexism and the Four Genocides / Epistemicides of the Long 16th Century," *Hum. Archit. J. Sociol. Self-Knowledge*, vol. 11, no. 1, pp. 1–19, 2013.
- [30] V. Andreotti, S. Stein, C. Ahenakew, and D. Hunt, "Mapping interpretations of decolonization in the context of higher education," *Decolonization Indig. Educ. Soc.*, vol. 4, no. 1, pp. 21–40, 2015.
- [31] European Commission. Directorate-General for Research and Innovation, "She Figures 2021. Gender in research and innovation: statistics and indicators," 2021. doi: 10.2777/06090.
- [32] J. Jayawickrama, "Humanitarian aid system is a continuation of the colonial project," *Aljazeera*, Feb. 24, 2018.
- [33] B. de S. Santos, *Epistemologies of the South. Justice against epistemicide*. New York: Paradigm, 2014.
- [34] G. Murdock, "Commons manifestos: a reply to Bauwens and Ramos," *Glob. Discourse*, vol. 8, no. 2, pp. 343–347, 2018, doi: 10.1080/23269995.2018.1461443.
- [35] L. Chancel, T. Piketty, E. Saez, and G. Zucman, "WORLD INEQUALITY REPORT 2022," 2022. [Online]. Available: https://wir2022.wid.world/www-site/uploads/2022/01/Summary_WorldInequalityReport2022_English.pdf.
- [36] Peace Direct, Adeso, Alliance for Peacebuilding, and WCAPS, "Time to Decolonise Aid. Insights and lessons from a global consultation," 2021. [Online]. Available: https://www.peacedirect.org/wp-content/uploads/2021/05/PD-Decolonising-Aid_Second-Edition.pdf.
- [37] Shift the power, "An open letter to International NGOs who are looking to 'localise' their operations," *OpenDemocracy*, Mar. 08, 2020.
- [38] V. Andreotti, S. Stein, A. Sutherland, K. Pashby, R. Suša, and S. Amsler, "Mobilising different conversations about global justice in education: Toward alternative futures in uncertain times.," *Policy Pract. A Dev. Educ. Rev.*, vol. 26, pp. 9–41, 2018, [Online]. Available: <http://content.ebscohost.com/ContentServer.asp?EbscoContent=dGJyMNLe80Sep7Q4y9f3OLCmr1Gep7JISsKy4Sa6WxWXS&ContentCustomer=dGJyMPGptk%2B3rLJNuePfgeyx43zx1%2B6B&T=P&P=AN&S=R&D=buh&K=134748798%0Ahttp://amg.um.dk/~media/amg/Documents/Policies and Strategies/S>.
- [39] B. Shringarpure, "Notes on fake decolonization," *Africasacountry*, 2020. <https://africasacountry.com/2020/12/notes-on-fake-decolonization> (accessed May 05, 2022).
- [40] L. Tavernaro-Haidarian, "Why Efforts to Decolonise Can Deepen Coloniality and What Ubuntu Can Do to Help," *Crit. Arts*, vol. 32, no. 5–6, pp. 104–118, 2018, doi: 10.1080/02560046.2018.1560341.
- [41] L. Tavernaro-Haidarian, "Decolonization and development: Reimagining key concepts in education," *Res. Educ.*, vol. 103, no. 1, pp. 19–33, 2019, doi: 10.1177/0034523719839750.

- [42] A. Sium, C. Desai, and E. Ritskes, "Towards the 'tangible unknown': Decolonization and the Indigenous future," *Decolonization Indig. Educ. Soc.*, vol. 1, no. 1, pp. I–XIII, 2012, doi: 10.1007/s10964-013-0081-8.
- [43] G. Esteva, "New political horizons: Beyond the 'Democratic' Nation-State," *Radical ecological democracy*, Nov. 2019.
- [44] Royaume de Belgique, *Loi relative à la Coopération au Développement du 19 Mars 2013*. Belgium: Moniteur Belge, 2013, pp. 22563–22569.
-